

 **BALKAN
PERIODICALS**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
BALKAN PERIODICALS**

TRAJECTORY OF THE ISLAMIC THOUGHT 1918-1945

24-25 February 2024, Yunus Emre Institute | Skopje/North Macedonia

BOOK OF ABSTRACTS

BSF | BALKAN
STUDIES
FOUNDATION

**ABDULFETTAH RAUF
RESEARCH CENTER**

International Symposium on Balkan Periodicals: The Trajectory of Islamic Thought 1918-1945

Concession Holder on Behalf of Balkan Studies Foundation

Dr. Sevba Abdula

Organizing Committee

Assist. Prof. Dr. Ahmet Köroğlu, Istanbul University | **Dr. Sevba Abdula**, Balkan Studies Foundation | **Assist. Prof. Dr. Serdar Serdaroğlu**, International Balkan University | **Assist. Prof. Dr. Mustafa Öztürk**, Kırkareli University | **Assoc. Prof. Dr. Hamdi Cilingir**, Sakarya University | **Dr. Sedad Beslija**, University of Sarajevo | **Vedat S. Ahmed**, Muslim Denomination | **Dr. Besir Neziri**, Islamic Community of Kosovo | **Assist. Prof. Dr. Fation Shabani**, Trakya University | **Erkan Girişit**, Presidency for Turks Abroad and Related Communities | **Zehra A. Sadiki**, Balkan Studies Foundation | **Furkan Abdula**, Balkan Studies Foundation

Graphic Design

Seyfullah Bayram

Supporting Institutions

Presidency for Turks Abroad and Related Communities | Üsküp Foundation | Abdulfettah Rauf Research Center

Correspondence

Makedonsko Kosovska Brigada No: 32 1A, Cair – Skopje, North Macedonia

balkanfoundation.com | info@balkanfoundation.com

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
BALKAN PERIODICALS**
TRAJECTORY OF THE ISLAMIC THOUGHT 1918-1945

24-25 February 2024, Yunus Emre Institute | Skopje/North Macedonia

BOOK OF ABSTRACTS

CONTENT

Gjurmë të nacionalizmit Shqiptarë në artikujt e revistave Islame (1923-1945)	14
<i>Traces of Albanian nationalism in articles of Islamic magazines (1923-1945)</i>	
Assist. Prof. Dr. Agron Islami, Dr. Sefedin Rahimi	
Shpërngulja e popullsisë myslimane në artikujt e gazetës HAK	15
<i>The displacement of the Muslim population in the articles of the newspaper HAK</i>	
Dr. Agron Salih	
Hafız Yusuf Şinasî'nin Hayatı, İlmi Kişiliği ve Hayat-ı Enbiya Menba-ı Fezâil Adlı Çalışması	16
<i>Life, scholarly persona and "hayat-i enbiya menba-i fezâil" work of Hafız Yusuf Şinasî</i>	
Ahmed Hasanov	
O ulozu reis-ul-uleme Fehima ef. Spahe kroz prizmu Glasnika Rijaseta Islamske Zajednice i časopisa Muslimanska svijest i El-Hidaje	18
<i>About the role of reis-ul-ulema Fehim ef. Spaho through the prism of the Herald of the Islamic Community and the magazines Muslimanska svijest and El-Hidaje</i>	
Amina Abaspahić	
Palestinsko pitanje u časopisu 'Naša domovina: nezavisni, kulturno-prosvjetni i informativni list ' (1936-1937)	20
<i>The Palestinian Issue in the newspaper 'Naša domovina: nezavisni, kulturno-prosvjetni i informativni list ' (1936-1937)</i>	
Amina Kadribegović-Mehić	
O političkim i vojnim prilikama i islamskim pitanjima u Republici Turskoj prema bosansko-hercegovačkom časopisu Islamski svijet (1932-1935)	22
<i>On political and military conditions and Islamic issues in the Republic of Turkey according to the Bosnian-Herzegovinian magazine Islamski svijet (1932-1935)</i>	
Amir Džinić	

Trajtimi i shkencës së tefsirit në revistën <i>Zani i Naltë</i>	24
<i>The treatment of the science of tafsir in the Zani i Nalte magazine</i>	
Amir Mamuti	
Odnos prema vjerskim institucijama-džamijama, mezarima, tekijama u listu <i>Večernja pošta</i> (1921-1933)	26
<i>Attitude towards religious institutions, graves, and tekkes in the periodical Vecernja posta (1921-1933)</i>	
Anida Ibričić	
Vështirmi i gazetës <i>Pravi Put</i> për shkollat myslimane	28
<i>The view of the newspaper "Pravi Put" on the Muslim schools</i>	
Dr. Ardian Limani	
Shkrimet letrare në revistën <i>Kultura Islame</i>	29
<i>Literary writings in the magazine Kultura Islame</i>	
Dr. Besir Neziri	
The newspaper <i>Nash dom</i> from Skopje and its orientation	30
<i>Dr. Besnik Emini</i>	
Jezik bosanskohercegovačkih novina i časopisa između dva svjetska rata – analiza listova:	
<i>Biser, Narodna uzdanica, Gajret, Islamski svijet, Jugoslavenska – bosanska pošta, Večernja pošta, Jenji misbah i Hrvat</i>	31
<i>The language of Bosnian-Herzegovinian newspapers and magazines between the two world wars- analysis of newspapers: Biser, Narodna uzdanica, Gajret, Islamski svijet, Jugoslavenska – bosanska pošta, Večernja pošta, Jenji misbah and Hrvat</i>	
Elma Dervišbegović	
Bulgaristan'daki Türklerin <i>Rehber</i> Gazetesine Yansıyan Milli Varlık ve Benlik Sorunları	33
<i>Problems of National Existence and Identity of Turks in Bulgaria as Reflected in Rehber Newspaper</i>	
Dr. Emine Bayraktarova	

Analiza časopisa <i>Naša Bosna</i> i <i>Novi Behar</i> u kontekstu oblikovanja nacionalnog duha muslimanskog stanovništva u Kraljevini SHS	35
<i>Exploring the Role of Naša Bosna and Novi Behar Newspapers in Shaping the National Identity of the Muslim Community within the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes</i>	
Enida Dučić	
Üsküp'te Yayımlanan <i>Hak</i> Gazetesi	38
<i>Hak newspaper published in Skopje</i>	
Enisa Alomerovic Hubanic, Orhan Sakin	
List <i>Sandžak</i> i njegova uloga u društvenom i kulturnom životu sandžaka	39
<i>The journal Sandžak and its role in social and cultural life in Sandžak</i>	
Dr. Enver Ujkanović, Azra Mušić-Kararić, Jasmina Leković	
Botimet periodike islame në Shqipëri gjatë viteve 1923-1945, nga risitë më të dobishme të shekullit 20 për zhvillimin e mendimit islam të shqiptarëve	41
<i>Islamic periodical publications in Albania during 1923-1945, one of the greatest innovations for the development of Islamic thought among Albanians</i>	
Ermal Bega	
Zhvillimi i shtypit islam në gjuhën shqipe (1923-1945)	43
<i>The development of the Islamic press in the Albanian language (1923-1945)</i>	
Prof. Dr. Fahrush Rexhepi	
Një analizë të artikujve periodikë mbi shkencat islame në Shqipëri (1923-1945)	44
<i>An analysis of periodical articles on Islamic Studies in Albania (1923-1945)</i>	
Assist. Prof. Dr. Fatjon Shabani, Albania	

Müdafaa-i İslam Gazetesi (1935-1939): Batı Trakya'da İslam'ı Savunmak ve Eğitim Meselesi	46
<i>Mudafaa-i Islam Newspaper (1935-1939): Defending Islam and The Matter of Education in Western Thrace</i> Assoc. Prof. Dr. Hamdi Çilingir	
İslamski objekti u Bosni i Hercegovini kroz časopis Muslimanska svijest 1936-1941	47
<i>Islamic facilities in Bosnia and Herzegovina through the magazine Muslimanska Svijest 1936- 1941</i> Prof. Dr. Hana Younis	
Batı Trakya Fikriyatının Temerküz Ettiği Tartışma Odağı: <i>Yarın</i> ve <i>Yeni Adım</i> Gazetelerindeki Tartışmalar	48
<i>Focus of discussion centralized by the Western Thrace idea: discussions in "Yarın" and "Yeni Adım" newspapers</i> Hüseyin Mehmet	
Bulgaristan'daki Ulemanın Harf İnkılabına Dini/Fiki Açından Yaklaşımı: <i>Medeniyet</i> Gazetesi Özelinden (1933-1944)	49
<i>The approach of the ulema in Bulgaria to the alphabet revolution from a religious perspective from Medeniyet newspaper (1933-1944)</i> İbrahim Tefik	
Recepcija uloge reisa Džemaluddina Čauševića u bosanskohercegovačkoj štampi nakon njegove smrti	51
<i>Reception of Reis Čaušević's role as an Islamic reformer in the Bosnian press</i> Indira Kučuk Sorguč	
O važnosti časopisa Đulistan za afirmaciju žene u Bosni i Hercegovini	52
<i>About the importance of the magazine Đulistan for the affirmation of women in Bosnia and Herzegovina</i> Irma Agbabić	
Mehmed Celil ve Sofya'da Yayınlanan <i>Doğru Yol</i> Gazetesi (1935-1939)	54
<i>Mehmed Celil and the "Right Way" newspaper published in Sofia (1935-1939)</i> Dr. Kemal Raşid	

Ženska emancipacija u časopisu <i>Gajreta</i> u periodu od 1910. do 1941	56
<i>Women's emancipation in the magazine Gajret in the period from 1910 to 1941</i>	
Lejla Alomerovic	
Şumnu'da Türk Basını ve <i>Sada-yı İslam</i> Gazetesi	58
<i>Turkish Press and Sada-yı İslam Newspaper in Shumen</i>	
Mehmet Hasan	
Üsküp Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'nin Basın Organları: <i>Hak, Hak Yolu ve Mücadele. Hak</i> Gazetesi Hakkında Bir İnceleme	60
<i>Press Organs of the Skopje Law Enforcement Society (Üsküp Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti): Truth, the Way of Truth and Struggle: A Review About Hak Newspaper</i>	
Mikail Türker Bal	
Bulgaristan Türk Basınında Fikri Tartışmalar Ekseninde Turan Cemiyetleri ve <i>Özdilek</i> Gazetesi (1931-1934)	62
<i>Intellectual Debates in the Turkish Press in Bulgaria Turan Societies and Özdilek Newspaper (1931-1934)</i>	
Mustafa Işık	
Bulgaristan'da Türkçe Yayımlanan <i>Medeniyet</i> Gazetesi'ndeki Tefsir-i Şerif Konulu Makaleler	64
<i>The articles titled Tafseer-i Sareef in the Medeniyet newspaper published in Turkish in Bulgaria</i>	
Prof. Dr. Mustafa Şentürk	
<i>Deliorman</i> Gazetesine Göre Bulgaristan Türklerinin Kültürel, Sosyal ve Politik Hayatı	65
<i>Cultural, social and political life of Bulgarian Turks according to Deliorman Newspaper</i>	
Oktay Aliev	
The question of translating the Friday sermon (khutbahs) into Bosnian between the two World Wars as written in Bosnian periodicals	66
Omer Merzić	

Romanya Türk-Tatar Basınında Dini Muhtevalı Yazılar; Bora Dergisi Örneği	67
<i>Articles with Religious Content in Romanian Turkish-Tatar Press; The Case of Bora Magazine</i>	
Recep Kankal	
Sandžak i Bošnjaci u Skopskom listu <i>Doğru Yol</i>	69
<i>Sandžak and Bosniaks in the Skopje Doğru Yol newspaper</i>	
Prof. Dr. Redžep Škrijelj	
Revista <i>Kultura Islame</i> tryezë e mendimit islamë	71
<i>The magazine Kultura Islame table of the Islamic thought</i>	
Assist: Prof. Dr. Rexhep Suma	
<i>Yarın ve Yeni Adım</i> Gazetelerine Yansıyan Tartışmalar Bağlamında İskeçe Müftülüğü	73
<i>Xanthi's mufti's office in the context of the discussions reflected in Yarın and Yeni Adım newspapers</i>	
Rıdvan Topçu	
İslam Düşüncesine Katkıları Bağlamında Bulgaristan Türk Basınında <i>Medeniyet</i> Gazetesi	74
<i>Medeniyet newspaper in Bulgarian Turkish press in the context of its contribution to Islamic thought</i>	
Assist. Prof. Dr. Şabanali Ahmed	
Osman Seyfullah (Keskiöğlü)'nin <i>Medeniyet</i> Gazetesindeki Hadis Yorumları	76
<i>Hadith interpretations of Osman Seyfullah (Keskiöğlü) in Medeniyet newspaper</i>	
Dr. Selime Veysal Hasanova	
Hilafetin “<i>Yarın</i>”: Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'nin <i>Yarın</i> Gazetesinde Yayınlanan Hilafete Dair Görüşleri	78
<i>“Tomorrow” of the caliphate: Sheikh al-Islam Mustafa Sabri Efendi's opinions on the caliphate published in Yarın newspaper</i>	
Şükrü Çeşme	

Bulgaristan Krallık Döneminde (1908-1944) Türk Azınlığının Maarifle İlgili Sorunlarının Dönemin Gazetelerine Yansımaları: Rehber Gazetesi Örneği	80
<i>Reflections of the problems related to education of the Turkish minority during the kingdom of Bulgaria period (1908-1944) in the newspapers of the period "Rehber newspaper example"</i>	
Seyithan Altaş	
Recepcija vjerskih reformi u Turskoj među bošnjačkom tradicionalnom ulemom okupljenom oko časopisa Hikmet (1929-1936)	82
<i>Bosniak Traditionalist Ulemas' Views on Islamic Religious Reforms in Turkey Expressed in Journal Hikmet (1929-1936)</i>	
Dr. Sumeja Ljevaković-Subašić	
Kontribusi i revistës Zani i Naltë në interpretimin e Kuranit	84
<i>The contribution of the Zani i Nalte magazine to the interpretation of the Quran</i>	
Dr. Valmire Batatina Krasniqi	
İki Dünya Savaşı Arası Bulgaristan Türk Basınında Müslüman Düşüncesine Dair Genel Çerçeve	86
<i>A general framework of Muslim thought in the Bulgarian Turkish press between the two world wars</i>	
Vedat S. Ahmed	

The Balkan Studies Foundation, formerly known as the Fettah Efendi Education and Thought Association, has undergone a reorganization to accommodate its expanding activities and the inclusion of the entire Balkan region. This transformation occurred in September 2022 and marked a new phase for the foundation in its pursuit of educational and research initiatives.

The foundation is structured around four key research centers and the publishing house, each specializing in different areas of study.

The Center for Political, Economic, and Social Research aims to raise awareness and analyze the phenomena that affect society in North Macedonia, as well as the Balkan society in general, through the organization of courses, conferences, seminars, congresses, symposiums, and publications. The center publishes the *Journal of Balkan Studies*, which adheres to international evaluation standards. In line with these activities, the center has organized the Balkan Studies Congress. Three congresses have taken place, one in Skopje, one in Tirana, and another in Istanbul. The center also plans to expand its cooperation with national and international institutions to facilitate the exchange of ideas and policies over concrete projects.

The Skopje Academy serves as a hub for academic activities and intellectual exchange and provides a platform for researchers and students to engage in interdisciplinary discussions, conferences, and seminars. The Skopje Academy views training distinguished people who have internalized what is good, true, and beautiful as the solution to the deep crises the Balkans has experienced for two centuries. The academy aims to develop a perspective on the world, the Balkans, cities, societies, and people through the programs it has developed by prioritizing the actions of people shaped by knowledge, morality, values, and competence along this axis. It aims to reach these goals by listening, reading, and writing from an interdisciplinary perspective focused on the social sciences.

The Abdulfettah Rauf Research Center is another integral part of the Foundation. Named after the association's initial formation, this center carries out studies on the personality, life, and works of Abdulfettah Rauf, an important poet and thinker from Skopje. By exploring the rich heritage of the Balkans, the center seeks to preserve and promote the region's cultural diversity.

Lastly and in affiliation with the foundation, IDEFE Publications plays a crucial role in disseminating knowledge and research findings. Through its publishing activities, IDEFE Publications ensures that the valuable research conducted by the foundation and its partners reaches a wider audience. Through its research centers, training centers, and publishing houses, the Balkan Studies Foundation is committed to promoting academic excellence, fostering interdisciplinary research, and advancing our understanding of the Balkan region. By engaging in a wide range of activities, the foundation aims to contribute to the social, cultural, and economic development of the Balkans and toward strengthening the bonds between its diverse communities.

The Balkan Periodicals Project aims to examine contemporary (Bosniak, Turkish, and Albanian) thought in the Balkans (Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia, Serbia, North Macedonia, Albania, Kosovo, Greece, Bulgaria, and Romania) through periodicals (magazines and newspapers) (weekly). This legacy will be studied in three different periods: 1918–1945, 1946–1990, and 1990–2018, and the periodicals in which Islamic thought was expressed, produced, and discussed in these periods will be analyzed in detail.

The first part of the project will focus on the period between 1918, when the Ottoman Empire completely withdrew from the region, and 1945, at the end of the Second World War. The other periods will be the socialist period (1945–1990) and the democratization (Europeanization) period (1991–2018). (At the end of these three periods, the period 1878–1918, which is different from the other periods in terms of its conditions, will be planned as a different project area at the end of 3 years.) The project consists of five stages. First of all, it is to reveal the inventory of all periodicals in which thought has found a channel within 100 years, to catalog all this inventory, to digitize all periodicals in this inventory as much as possible, to protect the heritage of thought and culture, to prepare the ground for current researchers and future generations to conduct research under the most favorable conditions, and finally to record the formation, development, and breakage stages of these channels by conducting oral history studies with the owners, chief writers, managers, and writers of periodicals.

Although there have been recent studies on contemporary thought in the Balkans, this study, which will be realized through periodicals, will produce great momentum and ground. The Balkans are a laboratory that includes the periods of many ideologies and political regimes in the last century. During these periods, Muslims became a minority, Muslim identity went

through nation-building processes, was fragmented, started to take place in public life again after the 90s, and produced many sub-identities and cultures by interacting with the EU and the Islamic world in the 2000s. In this context, in the period between 1918 and 2018, it succeeded in producing thought on issues such as state, society, politics, Islam, nationalism, nation, law, women, etc. It is clear that these ideas were reflected in periodicals. Analyzing the writings, articles, notes, etc. in all periodicals will reveal the topics, concepts, and subjects discussed by Islamic thought in the Balkans in a comprehensive manner and will also open important doors in terms of the development and course of Islamic thought in the Balkans in the contemporary period.

ABSTRACTS

Gjurmë të nacionalizmit Shqiptarë në artikujt e revistave Islame (1923-1945)

Traces of Albanian nationalism in articles of Islamic magazines (1923-1945)

Assist. Prof. Dr. Agron Islami

Institute of History "Ali Hadri" - Prishtina

Dr. Sefedin Rahimi

University of Prishtina

Abstrakt: Deri në fillim shekullin XIX, shqiptarët ishin pjesë e sistemit osman të milletit. Sistem, i cili nënshtetasit e vetë, i identifikonte në bazë të organizimit fetarë (Xhemateve). Me daljen në skenë të ideve nacionaliste të frymëzuara nga revolucioni francezë-borgjezë edhe shqiptarët arritën që të gjallërojnë anën nacionale. Ky gjallërim u bë nëpërmjet programeve të shkruara nga ana e rilindasve, të cilëve iu prinë vëllezërit Frashëri. Jashtë këtij ndikimi nuk mbetën as personalitetet fetare islame të cilët me shkrimet e tyre zgjuan ndjenjën kombëtare tek xhematët e tyre. Burim i kësaj kumtese do të jenë artikujt e revistës islame Zani i Naltë dhe Kultura Islame.

Fjalë kyqe: Nacionalizmi, Revista Islame, Zani i Naltë, Kultura Islame.

Abstract: Until the early 19th century, Albanians were part of the Ottoman millet system. A system that identified its citizens based on religious belonging and organization. With the emergence of nationalist ideas inspired by the French bourgeois revolution, Albanians managed to awaken their national sentiment. This revival occurred through programs written by the leaders of the Albanian Renaissance, led by the Frashëri brothers. Islamic religious personalities did not remain unaffected by this occurrence. With their writings, they aimed at awakening a national sentiment among their congregations as well. The source of this paper will be articles from the Islamic magazines *Zani i Naltë* and *Kultura Islame*.

Keywords: Nationalism, Islamic Magazine, *Zani i Naltë*, *Kultura Islame*.

Shpërngulja e popullsisë myslimane në artikujt e gazetës *HAK*

The displacement of the Muslim population in the articles of the newspaper HAK

Dr. Agron Salihi

Institute of spiritual and cultural of the Albanians

Abstrakt: Vështrimi i gazetës *Hak* për shpërnguljet e myslimanëve u pasqyrua pothuajse në të gjitha numrat e saj ndër vite. Kjo shpërngulje e dhunshme u organizua nga shteti i atëhershëm me qëllim të spastrimit të Mbretërisë Jugosllave nga popullsia myslimane e cila trajtoheshe si popullsi e prapambetur, mbetje e Perandorisë Osmane. Gazeta *Hak*, e cila u botua në vitet 1920-1924, ishte organ i partisë politike ,Xhemijeti. Në faqet e saj do botoheshin lajme si dhe rrëfime të shpërnguljes së popullsisë ku ndër të tjerat u bëhej thirrje myslimanëve të qëndrojnë në vendlindjet e tyre.

Fjalë kyqe: gazeta “Hak” muhaxhirët, mbretëria Jugosllave, Turqia

Abstract: The *Hak* newspaper’s view of Muslim migration was reflected in almost all its issues over the years. This violent migration was organized by the state at that time in order to cleanse the Kingdom of Yugoslavia from the Muslim population, which was treated as a backward population, a remnant of the Ottoman Empire. The newspaper *Hak*, which was published in the period of 1920-1924, was an organ of the political party Xemijeti. On its pages, news and accounts of population displacement would be published where, among other things, Muslims were called to stay in their hometowns.

Keywords: newspaper “Hak” Muhajirs, Kingdom of Yugoslavia, Turkey.

Hafız Yusuf Şinasî'nin Hayatı, İlmî Kişiliği ve Hayat-ı Enbiya Menba-ı Fezâil Adlı Çalışması

Life, scholarly persona and “hayat-i enbiya menba-i fezâil” work of Hafız Yusuf Şinasî

Ahmed Hasanov

Ankara University, Faculty of Theology

Özet: Bulgaristan'ın Deliorman bölgesindeki Şumnu vilâyetine bağlı Işık köyde 16.06. 1898 yılında doğan Hafız Yusuf Yakubov (Şinasî) yaşadığı dönemin önde gelen simalarındandır. İlk öğrenimini köyünde tamamladıktan sonra dönemin ilim ve irfan ocağı Şumnu Medresetü'n-Nüvvâb'a kaydını yaptırarak önce tâlî kısmını, bilahare de âlî kısmını 1926'da fevkalâde dereceyle bitirmiştir. Hâfız Yusuf Şinasî'nin yaşadığı dönem zarfında Bulgaristan Müslümanlarına önemli katkıları olmuştur. O başarılı bir Nüvvab öğrencisi olarak mücadeleci ruhuyla mezuniyetinin akabinde Şumnu'da bulunan Medrese-i Aliyye'de hocalık yapmış, bir müddet de Nüvvab medresesinde *Kur'ân-ı Kerîm* dersini okutmuştur. Bunun yanında 1927 yılında Osman Pazarı kasabasında yayınlanan *İntibah* ve 1931 yılında Şumnu'da neşredilen *Sadâ-i İslâm* gazetelerinde başmuharrirlik görevinde bulunmuştur. Bu görevlerden sonra da esas konumuzu ilgilendiren Din-i İslâm Müdafileri Cemiyeti yayın organı *Medeniyet* gazetesinin başredaktörlüğünü yürütmüştür. 1933-1943 yılları arasında Filibe ve Sofyâda Osmanlıca olarak yayınlanan *Medeniyet* gazetesi pek çok değerli alime kalem oynatma hakkı tanıdığı gibi, Hafız Yusuf Şinasî'ye de sayfalarında yer vermiştir. Dolayısıyla bu kıymetli münevverin hayatı, ilmî kişiliği ve “Hayat-ı Enbiya Menba-ı Fezâildir” adlı çalışması sunumumuzun konusu olacaktır. 1942 yılında Bulgaristan Müslümanları Din-i İslâm Müdafileri Cemiyeti'nin yayın organı olan *Medeniyet* gazetesinde -Osmanlıca- 15 tefrika halinde basılan ve günümüze kadar tanıtılmayan “Hayat-ı Enbiyâ Menba-i Fezâildir” çalışmasının konularına göre muhteva tahlili yapılmaya ve dönemi itibariyle ehemmiyeti serdedilmeye gayret edilecektir

Anahtar Kelimeler: Medeniyet, Hafız Yusuf Şinasî, Medresetü'n-Nüvvâb, Hayat-ı Enbiyâ,

Abstract: Hafiz Yusuf Yakubov (Şinasî), who was born in the village of Işık, the Shumen province in the Deliorman region of Bulgaria, on June 16, 1898, is one of the leading figures of his time. After completing his primary education in his village, he registered at the Shumen Medresetü'n-Nüvvâb, which was the center of science and wisdom of the period and completed both the junior and senior sections with an extraordinary degree in 1926. Hafiz Yusuf Şinasî made significant contributions to the Muslims of Bulgaria during his lifetime. As a successful Nüvvab student, he taught at the Medrese-i Aliyye in Shumen after graduation, and for a while, he taught the Qur'an course at the Nüvvab madrasa. In addition, he served as the editor-in-chief of the "İntibah" newspaper published in Osman Pazarı (Omurtag) town in 1927 and the *Sadâ-i İslâm* newspaper published in Shumen in 1931. After these duties, he carried out the editorship of the *Medeniyet* gazetesi, the publication organ of the Defenders of Islam Society, which is the subject of our main discussion. The *Medeniyet* gazetesi, which was published in Ottoman Turkish in Plovdiv and Sofia between 1933-1943, not only gave many valuable scholars the right to write, but also included Hafiz Yusuf Şinasî in its pages. Therefore, the life, scientific personality, and "Hayat-ı Enbiya Menba-i Fezâildir" work of this valuable enlightened person will be the subject of our presentation. In 1942, the "Hayat-ı Enbiyâ Menba-i Fezâildir" work, which was printed in 15 -Ottoman Turkish- installments in the *Medeniyet* gazetesi and has not been introduced until today, will be attempted to be analyzed in terms of content according to its subjects and its importance will be stated in terms of its period.

Keywords: Medeniyet Gazetesi, Hafiz Yusuf Şinasî, Medresetü'n-Nüvvâb, Hayat-ı Enbiyâ

O ulozi reis-ul-uleme Fehima ef. Spahe kroz prizmu Glasnika Rijaseta Islamske Zajednice i časopisa *Muslimanska svijest* i *El-Hidaje*

About the role of reis-ul-ulema Fehim ef. Spaho through the prism of the Herald of the Islamic Community and the magazines Muslimanska svijest and El-Hidaje

Amina Abaspahić

Phd Student

Apstrakt: Fehim Spaho (1877-1942) jedna je od ključnih ličnosti bosanskohercegovačkog društva u vrijeme Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne Države Hrvatske. U kontekstu svog doprinosa, ostavio je neizbrisiv trag kao teolog, naučnik, pisac i prevodilac. Ipak, najpoznatiji je po ulozi reis-ul-uleme u periodu Kraljevine Jugoslavije i Nezavisne Države Hrvatske. Za reis-ul-ulemu je imenovan 1938. godine, a njegova uloga poglavara Islamske vjerske zajednice prestala je smrću u martu 1942. godine. Fehima Spahu brojni autori ocjenjuju kao važnu ličnost koja je predvodila afirmaciju vjerskog formalizma i zaštita vjerskog identiteta muslimana. Neke od odredbi koje je uveo reis-ul-ulema Fehim ef. Spaho su zabrana sklapanja braka između muslimanke i nemuslimanke, zabrana muslimanskim vjerskim službenicima da nose šešir ili kapu, te da ulaze u objekte koji služe alkohol ili podržavaju prostituciju. Sve ove odredbe objavljene su u listovima koje ovaj list tretira, a posebno u Glasniku Islamske vjerske zajednice kao službenom glasilu. Za kontekst i razumijevanje djelovanja reis-ul-uleme Fehima ef. Spaho, važno je naglasiti da je njegov mandat započeo odmah nakon donošenja novog Ustava Islamske vjerske zajednice 1936. godine, kada je istovremeno centar Islamske vjerske zajednice iz Beograda premješten u Sarajevo. Dao je značajan doprinos u kontekstu odluka i rješenja prema kojima učenici i nastavnici islamske vjeroispovijesti ne moraju slaviti Dan Svetog Save kao svoj praznik. Jedan od najvažnijih doprinosa reis-ul-uleme Fehima ef. Spaho je poziv na akciju u borbi protiv nepismenosti. U ovom saopštenju se navodi da je tokom 1939. godine oko 6000 nepismenih muslimanki i muslimanki naučilo čitati i pisati, pa je ova akcija suzbijanja nepismenosti tokom godišnjeg rada rezultirala oko 11.000 koji su naučili čitati i pisati. Prema novom Ustavu Islamske vjerske zajednice, osnovano je šire vijeće reis-ul-uleme, u sklopu kojeg je doneseno nekoliko pravilnika i to: Pravilnik o nošenju ahmedije i Pravilnik o upotrebi islamske verske zajednice. vjerska zastava. Veliki broj su članci i studije iz kulturne istorije koje je napisao Fehim Spaho. Prva veća studija pod nazivom "Panislamska ideja", kao i rad pod nazivom "Turski rudarski zakoni". Fehim ef. Spaho je pisao i radove iz oblasti kalendarologije. U nekoliko turskih kalendara našao je hrvatske narodne nazive mjeseci kao glavne nazive, a pored njih kao sporedna latinska i turska imena. Pored pisanja navedenih djela, katalogizirao je rukopisne turske, arapske i perzijske knjige koje su se nalazile u Balkanološkom institutu u Sarajevu. Ukratko, kada

je Fehim ef. Spaho je u aprilu 1938. godine postao novi reis-ul-ulema Kraljevine Jugoslavije, čime je okončan period formalnog interregnuma u Islamskoj vjerskoj zajednici, kojoj je konačno vraćena autonomija. Međutim, za vrijeme njegovog mandata počele su druge brige, a karakterističan je prelazak u novu političku strukturu - Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Ključne riječi: Fehim ef. Spaho, Kraljevina Jugoslavija, Nezavisna država Hrvatska, *El-Hidaje*

Abstract: Fehim Spaho (1877-1942) is one of the key figures in Bosnian society during the Kingdom of Yugoslavia and the Independent State of Croatia. In the context of his contribution, he left an indelible mark as a theologian, scientist, writer and translator. However, he is best known for his role as reis-ul-ulema in the period of the Kingdom of Yugoslavia and the Independent State of Croatia. He was appointed reis-ul-ulema in 1938, and his role as head of the Islamic religious community ended with his death in March 1942. Fehim Spaho has been evaluated by numerous authors as an important figure who led the affirmation of religious formalism and the protection of the religious identity of Muslims. Some of the provisions introduced by reis-ul-ulema Fehim ef. Spaho are the prohibition of marriage between a Muslim and a non-Muslim woman, the prohibition of Muslim religious officials to wear a hat or a cap, and to enter establishments that serve alcohol or support prostitution. All these provisions were published in the papers that this paper treats, and especially in the Gazette of the Islamic Religious Community as the official gazette. For the context and understanding of the activities of reis-ul-ulema Fehim ef. Spaho, it is important to emphasize that his mandate began immediately after the adoption of the new Constitution of the Islamic Religious Community in 1936, when at the same time the center of the Islamic Religious Community was moved from Belgrade to Sarajevo. He left a significant contribution in the context of decisions and solutions according to which students and teachers of the Islamic faith do not have to celebrate Saint Sava's Day as their holiday. One of the most important contributions of reis-ul-ulema Fehim ef. Spaho is a call for action to combat illiteracy. In this announcement, it is stated that during the year 1939, about 6000 illiterate Muslim men and women learned to read and write, so this action to combat illiteracy during the annual work resulted in about 11,000 who learned to read and write. According to the new Constitution of the Islamic Religious Community, a broader Council of Reis-ul-Ulema was established, as part of which a couple of Regulations were adopted, namely: Regulations on the wearing of Ahmadiyya and Regulations on the use of the Islamic religious flag. A large number are articles and studies in cultural history written by Fehim Spaho. The first major study is entitled "The Pan-Islamic Idea", as well as the work entitled "Turkish Mining Laws". Fehim ef. Spaho also wrote works in the field of calendarology. In several Turkish calendars, he found Croatian folk names of the months as the main names, and next to them as minor Latin and Turkish names. In addition to writing the aforementioned works, he cataloged manuscript Turkish, Arabic and Persian books that were in the Balkan Institute in Sarajevo. In short, when Fehim ef. Spaho became the new reis-ul-ulema of the Kingdom of Yugoslavia in April 1938, ending the period of formal interregnum in the Islamic religious community, which was finally restored to autonomy. However, during his mandate, other concerns began, and the transition to a new political structure - the Independent State of Croatia - is characteristic.

Keywords: Fehim Spaho, Kingdom of Yugoslavia, Independent State of Croatia, Islamic religious community, literacy

Palestinsko pitanje u časopisu ‘*Naša domovina: nezavisni, kulturno-prosvjetni i informativni list*’ (1936-1937)

The Palestinian Issue in the newspaper ‘Naša domovina: nezavisni, kulturno-prosvjetni i informativni list’ (1936-1937)

Amina Kadribegović-Mehić

Gazi Husrev-Beg Library

Sažetak: Cilj ovog istraživanja bila je analiza palestinskog pitanja kroz objavljene tekstove u časopisu “*Naša domovina: nezavisni, kulturno-prosvjetni i informativni list*”. Kroz istraživanje arhivskih materijala, novinarski tekstovi su sistematično razvrstani u različite žanrovske skupine, obuhvatajući informativne, komentatorsko-analitičke, narativne i dijaloške skupine. Fokus istraživanja proširio se i na prepoznavanje raznolikih tema obrađenih u tim tekstovima. Rezultati analize ukazuju na dominantno prisustvo informativnih žanrova. Proučavanje novinarskih tekstova o palestinskom pitanju ističe ključne teme, uključujući britansku ulogu u cionističkim težnjama, međunarodnu perspektivu s posebnim osvrtom na stavove Njemačke, Vatikana i Indije, regionalnu podršku i solidarnost iz islamskog svijeta, ekonomske aspekte te osudu cionističke politike. Analiza jasno ukazuje da novinarsko izvještavanje u časopisu “*Naša domovina*” odražava podršku palestinskoj borbi, naglašavajući pritom značaj medijskog prostora u oblikovanju percepcije o sukobu na Bliskom istoku.

Ključne riječi: *Naša domovina*, analiza sadržaja, Palestina, novinarski žanrovi

Abstract: The goal of this research was the analysis of the Palestinian issue through the published texts in the magazine “*Naša domovina: nezavisni, kulturno-prosvjetni i informativni list*”. Through the research of archival materials, journalistic texts were systematically classified into different genre groups, including informative, commentary-analytical, narrative and dialogue groups. The focus of the research was also extended to the recognition of diverse topics covered in those texts. The results of the analysis indicate the dominant presence of informative genres. A study of journalistic texts on the Palestinian issue highlights key themes, including the British role in Zionist aspirations, an international perspective with particular reference to the positions of Germany, the Vatican and India, regional support and solidarity from the Islamic world, economic aspects and condemnation of Zionist policies. The analysis clearly indicates that the journalistic reporting in the magazine *Naša domovina* reflects support for the Palestinian struggle, emphasizing the importance of the media space in shaping the perception of the conflict in the Middle East.

Keywords: Naša domovina, content analysis, Palestine, journalistic genres

O političkim i vojnim prilikama i islamskim pitanjima u Republici Turskoj prema bosansko-hercegovačkom časopisu *Islamski svijet* (1932-1935)

*On political and military conditions and Islamic issues in the Republic of Turkey
according to the Bosnian-Herzegovinian magazine Islamski svijet (1932-1935)*

Amir Džinić

University of Sarajevo, Institute of History

Sadržaj: Autor ovog rada ima za cilj prikazati političke i vojne prilike kao i mnogobrojna pitanja vezana za Islam i vjerske reforme koje su se odnosile na islamska načela i tradiciju u Republici Turskoj kroz bosansko-hercegovački sedmični časopis *Islamski svijet* (1932-1935). Uzimajući u obzir da se Bosna i Hercegovina nalazila u sastavu Osmanske države 445 godina i da je tokom stoljeća islamska misao u širem smislu na prostore Bosanskog ejaleta donesena i širena za vrijeme osmanske uprave kao i da se dio teritorije moderne Republike Turske nalazi na Balkanu, radom se nastoji ukazati na činjenicu da javnost Kraljevine Jugoslavije, posebno muslimansko stanovništvo Bosne i Hercegovine nije ostalo uskraćeno za informisanost o navedenim dešavanjima i reformama, uključujući i teme iz oblasti Islama. Časopis *Islamski svijet* putem svojih vijesti, članaka i izvještaja jasno ukazuje na važnost spoznaje o vrsti i načinu interpretiranja pojedinih pitanja i reformi u novoproglašenoj Republici Turskoj. Radom se ukazuje na činjenicu da uprkos ranijem ukidanju halifata i prelomnim historijskim okolnostima koje su dovele muslimansko stanovništvo Bosne i Hercegovine u novi državno-pravni okvir, nije postojala informativna blokada, već da je stanovništvo, uključujući i inteligenciju i ulemu, bilo vrlo dobro upućeno, između ostalog, i u pitanja vjerskih reformi u Turskoj.

Ključne riječi: Islamski svijet, Turska, političke prilike, vjerske reforme, muslimani Bosne i Hercegovine

Abstract: The author of this work aims to present political and military situations as well as numerous issues related to Islam and religious reforms that related to Islamic principles and traditions in the Republic of Turkey through the Bosnian-Herzegovinian weekly magazine *Islamski svijet - Islamic world* (1932-1935). Taking into account that Bosnia and Herzegovina was part of the Ottoman state for 445 years and that during the centuries Islamic thought in a broader sense was brought and spread to the areas of the Bosnian Eyalet during the Ottoman administration, as well as that part of the territory of the modern Republic of Turkey is located in the Balkans, is trying to point out the fact that the public of the Kingdom of Yugoslavia, especially the Muslim population of Bosnia and Herzegovina, was not deprived of information about the aforementioned developments and reforms, including topics from the field of Islam. Through its news, articles and reports, the magazine *Islamski svijet* clearly indicates the importance of knowing about the type and way of interpreting certain issues and reforms in the newly proclaimed Republic of Turkey. The paper points to the fact that despite the earlier abolition of the caliphate and the turning point in historical circumstances that brought the Muslim population of Bosnia and Herzegovina into a new state-legal framework, there was no information blockade, but that the population, including the intelligentsia and the ulema, was very well informed, among other things, in matters of religious reform in Turkey.

Keywords: Islamic world, Turkey, political situation, religious reforms, Muslims of Bosnia and Herzegovina

Trajtimi i shkencës së tefsirit në revistën *Zani i Naltë*

The treatment of the science of tafsir in the Zani i Nalte magazine

Amir Mamuti

Faculty of Islamic Sciences Skopje

Abstrakt: Revista *Zani i Naltë* ishte revista e parë zyrtare e Komunitetit Mysliman të Shqipërisë, themeluar në vitin 1923 menjëherë pas ngritjes së institucionit të KMSH-së, pas Kongresit të parë Mysliman Shqiptar. Botimi i saj ka zgjatur nga tetori i vitit 1923, deri në prill 1939. Numri i parë i kësaj reviste, i cili doli në tetor 1923 kishte për drejtor të parë Ismail Maçin. Drejtorë të tjerë pasardhës kanë qenë Shyqyri Myftiu, Isa Domni, Haki Sharofi, personalitete këto të shquara të kohës, të cilët me përgatitje të lartë të kulturës dhe shkencave islame, por edhe të shkencave të tjera, i dhanë një dimension shumë të gjerë revistës “Zani i naltë”, e cila ashtu siç kishte dhe emrin, bëri një jehonë të madhe në të gjitha shtresat intelektuale të kohës. Në revistën *Zani i Naltë* do të shpalosen njohuritë e personaliteteve akademike nga Shqipëria, Kosova, Maqedonia, viset e tjera shqiptare, si dhe nga bota, në fushën e shkencave islame, si në legjisllacionin islam, fikh, tefsir, hadith, si dhe gjithashtu në shkencat shoqërore, si sociologji, filozofi, psikologji, histori, letërsi etj. Përpunimi i shkencës së tefsirit në revistën *Zani i Naltë* konsiderohet në përgjithësi si një ndër shkencat më të respektuara. Di-jetarët kanë dhënë kontribut tejet të madh në të shkuarën dhe në të tashmen, si dhe akoma vazhdojnë të kontribuojnë në sqarimin e kuptimeve të Kur’anit Fisnik, qëllimeve dhe të fjalëve të tij.

Fjalë kyqe: Kur’an, Tefsir, Shkenca, Zani i Naltë

Abstract: The magazine *Zani i Naltë* was the first official magazine of the Muslim Community of Albania, founded in 1923 immediately after the establishment of the KMSH institution, after the first Albanian Muslim Congress. Its publication lasted from October 1923 to April 1939. The first issue of this magazine, which came out in October 1923, had Ismail Maçin as its first director. Other successful directors were Shyqyri Muftiu, Isa Domni, Haki Sharofi, these prominent personalities of the time, who with high training in Islamic culture and sciences, but also in other sciences, gave a very wide dimension to the magazine. *Zani i Naltë* which, just like its name, made a great echo in all the intellectual layers of the time. The magazine *Zani i Naltë* will reveal the knowledge of academic personalities from Albania, Kosovo, Macedonia, other Albanian areas, as well as from the world, in the field of Islamic sciences, as well as in Islamic legislation, fiqh, tafsir, hadith, as well as in social sciences, such as sociology, philosophy, psychology, history, literature, etc. The elaboration of the science of tafsir in the magazine *Zani i Naltë* is generally considered as one of the most respected sciences. Scholars have contributed enormously in the past and in the present, and still continue to contribute to clarify the meanings of the Noble Qur'an, its intentions and its words.

Keywords: Qur'an, Tafsir, Science, Zani i Naltë

Odnos prema vjerskim institucijama-džamijama, mezarima, tekijama u listu Večernja pošta (1921-1933)

*Attitude towards religious institutions, graves, and tekkes in the periodical
Vecernja posta (1921-1933)*

Anida Ibričić

University of Sarajevo, Institute of History

Abstract: U vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca politička djelovanja uticala su i na Islamsku vjersku zajednicu u Bosni i Hercegovini. Ta djelovanja posljedično su rezultirala različitim tretiranjem vjerskih institucija od strane građanstva, ali i države. S tim u vezi, ovaj rad ima za cilj prikazati kakav je bio odnos prema vjerskim institucijama-džamijama, mezarima, tekijama u Bosni i Hercegovini, u listu Večernja pošta. Večernja pošta je političko-informativni list koji je izlazio u Sarajevu od 1922. do 1933. godine, te je svakodnevno davao na znanje javnosti informacije o političkim, ekonomskim, kulturnim i edukativnim dešavanjima u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. U radu se hronološki prezentuju članci koji se odnose na vjerske muslimanske institucije, ali i na kulturne, prosvjetne institucije, vakufe, dobrotvorne ustanove i udruženja. Izdvojeni su samo oni članci koje je autorica smatrala najvažnijim, a koji su pokazatelj smjera koji je časopis imao i onoga čime je časopis želio svoje čitatelje upoznati. Odnos prema vjerskim institucijama, te Islamskoj vjerskoj zajednici u konačnici pokazuje pogled na islamsku misao u Bosni i Hercegovini. Za pretpostaviti je da će pronađeni članci odnosno bogati historijski izvori poslužiti za detaljnije upoznavanje domaće historiografije na temu islamske misli, a koja je sadržajem obogaćivala stranice lista Večernja pošta.

Ključne riječi: list Večernja pošta, vjerske institucije, Islamska vjerska zajednica, Bosna i Hercegovina

Abstract: During the time of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, political activities also affected the Islamic religious community in Bosnia and Herzegovina. These actions consequently resulted in different treatment of religious institutions by citizens and the state. In this regard, this paper aims to show what was the attitude towards religious institutions-mosques, graves, tekkes in Bosnia and Herzegovina, in the newspaper Večernja pošta. Večernja pošta is a political and informative newspaper that was published in Sarajevo from 1922 to 1933, and daily informed the public about political, economic, cultural and educational events in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. The paper presents chronologically articles related to religious Muslim institutions, but also to cultural, educational institutions, endowments, charitable institutions and associations. Only those articles that the author considered the most important, and which are an indicator of the direction the magazine had and what the magazine wanted to introduce its readers to, were singled out. The attitude towards religious institutions and the Islamic religious community ultimately shows the view of Islamic thought in Bosnia and Herzegovina. It can be assumed that the articles found, that is, the rich historical sources, will serve for a more detailed introduction to domestic historiography on the topic of Islamic thought, which enriched the pages of the Večernja pošta newspaper with its content.

Keywords: newspaper Večernja pošta, religious institutions, Islamic religious community, Bosnia and Herzegovina

Vështirmi i gazetës *Pravi Put* për shkollat myslimane

The view of the newspaper “Pravi Put” on the Muslim schools

Dr. Ardian Limani

Institute of spiritual and cultural of the Albanians

Abstrakt: “Vështrimi i gazetës *Pravi Put* për shkollat myslimane” është një temë e cila trajton artikujt e kësaj gazete, numri i parë i të cilës është botuar më 22 janar të vitit 1937 në Shkup. Kjo gazetë, ishte organ i shoqatës së imamëve të xhematit të ulemasë së mexhlisit të rrethit të Shkupit e cila dilte nga shtypi çdo të premte. Mes tjerash, në faqet e saja ka shkrime që pasqyrojnë historikun e medreseve që nga mesjeta e deri në kohën kur botohej gazeta. Në faqet e saj është publikuar edhe një artikull me shtatë vazhdime që përshkruan shkollën, kulturën dhe shenjtërinë në islam si dhe artikuj tjerë që merren me shtjellimin e temës që kanë të bëjnë me shkollat. Numri i fundit, ai i 29-të u botua më 13 gusht të vitit 1937.

Fjalë kyqe: gazeta “Pravi Put”, islami, shkollat, kultura

Abstract: The perspective of the newspaper *Pravi Put* on Muslim schools is a topic that deals with the articles of this newspaper, the first issue of which was published on January 22, 1937 in Skopje. This newspaper was the organ of the association of imams of the community of ulema majlis of the district of Skopje, which was published every Friday. On its pages, among other things, there are articles that reflect the history of madrassas from the Middle Ages to the time when the newspaper was published. An article with seven sequels describing the school, culture and sanctity in Islam, as well as other articles dealing with the elaboration of the topic related to schools, has been published on its pages. The last issue, the 29th, was published on August 13, 1937.

Keywords: newspaper, “Pravi Put”, Islam, schools, culture.

Shkrimet letrare në revistën *Kultura Islame*

Literary writings in the magazine Kultura Islame

Dr. Besir Neziri

Islamic Community of Kosovo

Abstrakt: Me fillimin e Luftës së Dytë Botërore i gjithë shtypi islam shqiptar ishte ndërprerë, si revista *Zani i Naltë* dhe revista *Drita*. Në këto rrethana, në shtator të vitit 1939 filloi të shoh dritën e botimit revista *Kultura Islame*, e cila është botuar nga Komunitetit Musliman Shqiptar i Republikës së Shqipërisë. *Kultura Islame* ka qenë një revistë e përnuajshme, fetare, filozofike, letrare, morale e shoqërore, me të cilën është përpjekur që të plotësohen nevojat e shtypin islam shqiptar në këtë periudhë të vështirë. Në revistën *Kultura Islame* krahas shkrimeve e artikujve për burimet e fesë islame, fenë islame, kulturën dhe shkencën ka edhe një numër të konsiderueshëm të shkrime e artikujve fetaro-letrar. Në kuadër të këtyre shkrimeve hasim tema për vendin e letërsisë në fenë islame, poezi me tematike të ndryshme, tema për gjuhën shqipe, etj. Në këtë kumtesë do të trajtohen shkrimet letrare, gjinit letrare, përmbajtjet e tyre dhe mesazhi që është munduar të përçohet përmes këtyre shkrimeve të kësaj reviste.

Fjalët kyqe: Periodiket shqip, *Kultura Islame*, shkrimet letrare, poezi.

Abstract: With the beginning of the World War II, the entire Albanian Islamic press was stopped, such as the magazine *Kultura Islame* and the magazine *Drita*. In these circumstances, in September of 1939, the magazine *Kultura Islame*, published by the Albanian Muslim Community of the Republic of Albania, began to see the light of publication. *Kultura Islame* has been a monthly, religious, philosophical, literary, moral and social magazine, with which it has tried to meet the needs of the Albanian Islamic press in this difficult period. In the *Kultura Islame* magazine, in addition to writing articles about the sources of the Islamic religion, the Islamic religion, culture and science, there is also a significant number of religious-literary articles. Within these writings, we encounter topics about the place of literature in the Islamic religion, poems with different themes, topics about the Albanian language, etc. In this paper, the literary writings in this magazine, the literary genre, their contents and the message that has been tried to be conveyed through these writings will be discussed.

Keywords: *Albanian periodicals, Kultura Islame, literary writings, poetry*

The newspaper *Nash dom* from Skopje and its orientation

Dr. Besnik Emini

Institute of Spiritual and Cultural Heritage of the Albanians - Skopje

Abstrakt: During the period between two World Wars in Skopje were published several newspapers that were dedicated to Muslim community. In some cases, this newspapers were bilingual-Serbian and Turkish with Arabic letters, and in some cases only in one language - Serbian or Turkish with Arabic letters. Among these newspapers is also *Nash dom* (Our home), published during the years 1938-1941 in Serbian language with Cyrillic alphabet. The newspaper described itself as “an independent newspaper for cultural and economic development of Muslims”. Luckily there are preserved most of the numbers of this journal which were published during the mentioned period. Through the pages of the newspaper, we can learn more about the organization of the life of the Muslim community in the city and wider. In the pages of the newspaper also are published pictures, which was a rare case in previous newspapers. The newspaper since its first issue describe itself as an independent and non political publication. The frequency of publication was twice editions pre month, in 1st and 15th of the month. The last printed edition preserved is 56 from 19 march 1941.

Keywords: *Nash dom*, *Skopje newspaper*, *1938-1941*, *Muslim community*

Jezik bosanskohercegovačkih novina i časopisa između dva svjetska rata – analiza listova: *Biser, Narodna uzdanica, Gajret, Islamski svijet, Jugoslavenska – bosanska pošta, Večernja pošta, Jenji misbah i Hrvat*

The language of Bosnian-Herzegovinian newspapers and magazines between the two world wars- analysis of newspapers: Biser, Narodna uzdanica, Gajret, Islamski svijet, Jugoslavenska – bosanska pošta, Večernja pošta, Jenji misbah and Hrvat

Elma Dervišbegović

Historical Archive Sarajevo

Abstract: U radu se analizira publicistički stil između dva svjetska rata i za korpus su uzete novine i časopisi: *Biser, Narodna uzdanica, Gajret, Islamski svijet, Jugoslavenska – bosanska pošta, Večernja pošta, Jenji misbah i Hrvat*. Noseća ideja rada je to da je na jezik novina i časopisa nerijetko i u velikoj mjeri uticala izvanjezična stvarnost odnosno društvene i političke prilike i promjene. U radu se prate fonologija, pravopis, jezička i stilska obilježja izdvojenih novina i časopisa koji su izlazili u periodu između dva svjetska rata. Novinsko – publicistički stil je više od vijesti i, osim informativne poruke, sa sobom nosi i obilježja vremena, konteksta i trendova u kojima je tekst nastajao. Isčitavanjem gore navedenih časopisa i novina porede se stilovi rubrika koji su tematski bliski a pisani su u različitim listovima. Tu se prevashodno misli na usporedbu novinarsko - publicističkih tekstova, književno - publicističkih (reportaže, putopisi, književni tekst, kritike) i naučnih (knjige, članci). U radu će se nastojati pokazati koliko novinski tekst zna biti obojen ideologijom i politikom koju propagira, kako se i kroz jezik šalje poruka, oblikuje govor čitatelja. Identitet Bosne i Hercegovine, njena raspolučenost između Istoka i Zapada, između srpske i hrvatske varijante, reflektovala se u svim razdobljima i na publicistički tekst.

Ključne riječi: publicistički stil, ideologija, novine, časopisi, period između dva svjetska rata

Abstract: The paper analyzes the journalistic style between the two world wars and the corpus of research includes following newspapers and magazines: *Biser*, *Narodna uzdanica*, *Gajret*, *Islamski svijet*, *Jugoslavenska - bosanska pošta*, *Večernja pošta*, *Jenji misbah* and *Hrvat*. The main idea of the paper is that the language of newspapers and magazines was often and to a largely influenced by extra-linguistic reality, that is, social and political circumstances and changes. The paper follows the phonology, spelling, linguistic and stylistic characteristics of selected newspapers and magazines that were published in the period between the two world wars. Journalistic style is more than news and, in addition to the informative message, it also carries with it the characteristics of the time, context and trends in which the text was created. By reading the above-mentioned magazines and newspapers, the styles of columns that are thematically close but written in different papers are compared. This primarily refers to the comparison of journalistic texts, literary - journalistic (reports, travelogues, literary texts, reviews) and scientific (books, articles).

Keywords: language, journalistic style, Bosnian-Herzegovina

Bulgaristan'daki Türklerin *Rehber* Gazetesine Yansıyan Milli Varlık ve Benlik Sorunları

Problems of National Existence and Identity of Turks in Bulgaria as Reflected in Rehber Newspaper

Dr. Emine Bayraktarova

Sofia Higher Islamic Institute

Özet: *Rehber* gazetesi, Mehmet Celil tarafından 1928-1933 tarihleri arasında Sofya'da yayınlanmıştır. Kısa yayın dönemine rağmen bu gazete Bulgaristan'daki Türk Müslüman topluluğun düştüğü derin siyasi, fikri ayrılık ve çıkmazı gün ışığına çıkarmasının yanı sıra, müftülükler, Türk okulları, vakıflar, cemaat-ı İslamiyeler, encümenler ile ilgili milli varlık ve benlik sorunlarına yer vermesi bakımından önem arz etmektedir. Bulgaristan Başmüftülüğü bünyesinde 8 yıl boyunca Dini Müesseseler ve Vakıflar Müdürü olarak görev yapan, Medresetü'n-Nüvvab'ın kuruluşunda ve nizamnamesinin hazırlanmasında yer alan gazete müdürü ve başyazarı Mehmet Celil'in hayatını adadığı Bulgaristan'daki Türklerin din, eğitim ve kültür davasında oldukça önemli ve değerli hizmetleri olmuştur. Bu bağlamdaki katkıları *Rehber* gazetesi vasıtasıyla da devam etmiştir. Nitekim Bulgaristan'daki Türklerin hak ve hukukunu gözetmek amacını güden *Rehber* gazetesinde milli varlık ve benliği tehdit eden hususlar dile getirilmiş, ıslahat çalışmaları çerçevesinde eğitim ve dini müesseselerin durumu tahlil edilerek baş gösteren kutuplaşmanın derinleşmemesi için birlik ve beraberlik çağrılarını yöneltmiştir. Bu çalışmada Bulgaristan'daki Türklerin *Rehber* gazetesine yansıyan başlıca meseleleri ve çözüm arayışları incelenerek verilen milli varlık ve benlik mücadelesi gün ışığına çıkarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rehber, Bulgaristan Türkleri, Müftülükler, Okullar, Cemaat-ı İslamiyeler, Vakıflar

Abstract: *Rehber* newspaper was published by Mehmet Celil in Sofia between 1928-1933. Despite its short publication period, this newspaper is important in terms of bringing to light the deep political, intellectual separation and deadlock that the Turkish Muslim community in Bulgaria has fallen into, as well as giving place to the problems of national existence and identity related to the mufti offices, Turkish schools, foundations, Cama'at-i Islamiyye, Encümens. Mehmet Celil, the director and editor-in-chief of the newspaper, who served as the director of Religious Institutions and Foundations within the Grand Mufti's Office in Bulgaria for 8 years, who took part in the establishment of the Madresetun-Nuvvab and the preparation of its Regulations, has made very important and valuable services in the religious, educational and cultural cause of the Turks in Bulgaria, to which he dedicated his life. His contributions in this context continued through the newspaper *Rehber*. As a matter of fact, in *Rehber*, which aimed to protect the rights and laws of the Turks in Bulgaria, the issues that threatened the national existence and identity were expressed, the situation of education and religious institutions were analyzed within the framework of reform efforts and calls for unity and solidarity were directed in order to prevent the deepening of the polarization. In this study, the main issues of the Turks in Bulgaria reflected in the *Rehber* newspaper and the search for solutions will be analyzed and the struggle for national existence and identity will be brought to light.

Keywords: Rehber, Bulgarian Turks, Mufties, Schools, Cemaat-i Islamiyye, Waqfs

Analiza časopisa *Naša Bosna* i *Novi Behar* u kontekstu oblikovanja nacionalnog duha muslimanskog stanovništva u Kraljevini SHS

Exploring the Role of Naša Bosna and Novi Behar Newspapers in Shaping the National Identity of the Muslim Community within the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes

Enida Dučić

University of Sarajevo, Faculty of Law

Abstrakt: Razdoblje od 1918. do 1945. godine bilo je izuzetno dinamično na globalnoj sceni. Jugoistočna Evropa nije izbjegla ove promjene, a područje Balkana s razlogom je postalo intrigantan segment historiografije. Fokus je stavljen na formiranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, koja je postala polarizirajući entitet u spornom razdoblju, oslikavajući nikad jasnije individualne težnje pojedinačnih Naroda ovog područja. Konstituiranje Kraljevine SHS, kao koncepta objedinjenog jugoslavenskog zajedništva, suočilo se s brojnim izazovima, osobito u pogledu političke strukture, decentralizacije i rastuće političke nestabilnosti. Položaj bosanskohercegovačkih muslimana u takvom kontekstu postaje ključan za analizu, s obzirom na neostvarene ambicije za bosanskohercegovačkom autonomijom. Proučavanje njihovog položaja u periodu Kraljevine SHS postavlja temelje za razumijevanje dinamike multietničkog društva, političke participacije i utjecaja na savremeni identitet Bosne i Hercegovine. Jedan takav autentičan uvid u svijest i razmišljanja muslimanskog stanovništva, posebno u kontekstu nacionalne svijesti, pružaju časopisi vođeni domaćim intelektualnim krugovima. Časopisi "Naša Bosna" i "Novi Behar" osobito pružaju neposredan i introspektivan uvid u svijest muslimanskog stanovništva, analizirajući politička pitanja, kulturne aspekte i vjerske dimenzije, te druge društvene izazove koji su oblikovali identitetski pečat bh. muslimana tokom trajanja Kraljevine SHS, osvjetljavajući njihovu ulogu u borbi za autonomiju. Proučavanje članaka, kolumni i uredničkih stavova u ovim časopisima otkriva njihov značajan ulog u oblikovanju i očuvanju identiteta muslimanske zajednice.

Pritom, integralni segment nacionalnog duha i svijesti muslimanske zajednice formiran je na temelju koncepta jedinstva i sloge među njima, ali i ideje zajedničkog suživota i kohezije s preostalim južnoslavenskim narodima drugačijeg vjerskog opredjeljenja, kao često prevedena dimenzija u retorici toga doba. Osim toga, muslimanska zajednica je nedvosmisleno podržavala ideju jedinstva među Jugoslavenima, kao i njihovo udruživanje u cjelovitu jugoslavensku državu. Međutim, ova podrška je išla ruku pod ruku s priznavanjem autonomnog statusa Bosne i Hercegovine te očuvanjem njezine posebne kulturne baštine. U konačnici, ovaj istraživački poduhvat ambicira na dublje pronicanje u suštinu doprinosa časopisa “Naša Bosna” i “Novi Behar” u kreiranju osnova nacionalnog duha među muslimanskim stanovništvom, s naglaskom na istraživanje pisanih i periodičnih medija kao najautentičnijih indikatora svijesti jedne zajednice, istovremeno ispitujući njihov recipročni utjecaj na oblikovanje iste.

Ključne riječi: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, Bosna i Hercegovina, muslimanska zajednica, autonomija, nacionalni identitet

Abstract: The epoch spanning from 1918 to 1945 emerged as an era of unparalleled dynamism on the global stage, including the complex dynamics evolving within the Balkan territory. Central to this discourse is the establishment of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes, a pivotal entity that emerged as a polarizing force during this contentious period, presenting challenges to the peoples of the region while revealing distinct aspirations and contours of their unique endeavors. The conception of the Kingdom as a unified Yugoslav entity initially fulfilled certain aspirations, providing political coherence and promising departure from the earlier frameworks of the Austro-Hungarian Empire and the Ottoman Empire. However, despite the initial enthusiasm, the Kingdom faced a myriad of challenges, particularly concerning unresolved issues related to political structure, decentralization of power, and cultural aspects. This laid the groundwork for subsequent political instability, a nuanced narrative that unfolded against the backdrop of the distinctive stance of the Bosnian-Herzegovinian population, marked by unrealized ambitions for autonomy. Within this intricate context, the position of Bosnian-Herzegovinian Muslims emerges as a rich ground for analysis, offering insights into the dynamics of a multiethnic society, political participation, and the contemporary identity of Bosnia and Herzegovina. The consciousness and thoughts of the Muslim population find expression in reputable journals led by domestic intellectual circles, with “Naša Bosna” and “Novi Behar” taking the center stage of this research piece. This comprehensive analytical study delves into key aspects shaping the national identity of Bosnian-Herzegovinian Muslims during the Kingdom, with a particular focus on a meticulous examination of the journals. These periodicals, belonging to the Muslim community in Bosnia and Herzegovina, aimed to objectively portray the administrative-political situation while concurrently fostering unity in the midst of the struggle for neglected interests. Examining

articles, columns, and editorial viewpoints in these journals reveals their significant role in shaping and preserving the identity of the Muslim community. Amid the complexity of political and social changes of the time, the journals not only reflected the spirit of the era but also significantly influenced the formation of the collective consciousness of the Muslim population during the struggle for Bosnian-Herzegovinian autonomy. Particular attention is given to the analysis of the approaches through which articles addressed political issues, cultural aspects, religious dimensions, and other social challenges that shaped the identity of the Muslim community during the Kingdom. These texts illuminate the deep-rooted desire of the Muslim population for autonomy in Bosnia and Herzegovina and undisputed territorial integrity. Integral to the national spirit and consciousness of the Muslim community in Bosnia and Herzegovina was the concept of unity among Muslims. Simultaneously, the construction of the national consciousness of the Muslim community, as articulated in these publications, was intricately directed towards addressing the interests of all people in Bosnia and Herzegovina inclusively. This commitment was not driven by exclusivity but rather by an inclusive approach that sought the well-being of the entire populace, irrespective of their ethnic or religious affiliations. The idea of autonomy for Bosnia and Herzegovina within the Kingdom of Yugoslavia was intertwined with the broader vision of creating a harmonious coexistence among all its inhabitants. These publications, therefore, served as platforms fostering commonality, emphasizing shared values, and encouraging collaboration among diverse ethnic and religious groups. In essence, the promotion of unity within the Muslim community, as reflected in “Naša Bosna” and “Novi Behar,” transcended parochial interests. Furthermore, it is crucial to underscore that the Muslim community unequivocally supported the notion of unity among the Yugoslav, as well as the existence and their inclusion in a Yugoslav state as such. However, this support was accompanied by a recognition of the autonomous status of Bosnia and Herzegovina and the preservation of its distinct cultural heritage. Through a periscopic analysis of identity, this critical review attempts to illuminate the complexities of forming the identity of the Muslim community amid intricate socio-political circumstances, emphasizing the exploration of written and periodical media as the most authentic indicators of the consciousness of a community, while simultaneously investigating their reciprocity and influence on the shaping of that consciousness, thereby confirming the profound impact of such publications as invaluable windows into historical narratives. This approach emphasizes that the understanding of complex societal events remains an ongoing process, urging scholars to delve deeper into the layers of history for a more nuanced comprehension of familiar occurrences.

Keywords: Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes, Bosnian-Herzegovinian Muslims, domestic journals, autonomy struggle, national identity

Üsküp'te Yayımlanan *Hak* Gazetesi

Hak newspaper published in Skopje

Enisa Alomerovic Hubanic

The State Archives of Serbia

Orhan Sakin

Presidency of the Republic of Türkiye Directorate of State Archives, Ottoman Archives

Özet: Üsküp'te yayımlanan *Hak* gazetesi 1920-1924 yılları arasında ve haftada altı gün yayımlanmıştır. Pazar günleri çıkmayan gazete, Çarşamba ve Cumartesi günleri de Türkçe ve Sırpça olmak üzere iki dilli olarak çıkmıştır. Zagreb Milli Kütüphanesi ve Belgrad Milli Kütüphanesinde bir kısım nüshaları günümüze intikal etmiştir. Bu bildirimizde her iki kütüphanedeki nüshalar hakkında bilgi verilip seçilen bir aylık nüshanın içerik tanıtımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hak gazetesi, Türkçe Gazete, Sırpça Türk Gazetesi

Abstract: The *Hak* newspaper was published six days a week in the period between 1920 and 1924 in Skopje. The newspaper was published bilingually on Wednesdays and Saturdays - in Turkish and Serbian language. Some copies have survived to this day in the Zagreb National Library and the Belgrade National Library. This paper will provide information on the copies that are in both libraries and introduce the content of the selected monthly copy.

Keywords: Hak newspaper, Turkish Newspaper, Serbian Turkish Newspaper

List *Sandžak* i njegova uloga u društvenom i kulturnom životu sandžaka

The journal Sandžak and its role in social and cultural life in Sandžak

Dr. Enver Ujkanović

Historical archive "Ras", senior archivist

Azra Mušić-Kararić

Historical archive "Ras", archivist

Jasmina Leković

Historical archive "Ras", archivist

Abstrakt: U okviru bibliotečkog fonda Istorijskog arhiva "Ras" u Novom Pazaru nalazi se list *Sandžak* čiji je prvi broj štampan 1. februara 1932. godine u Prijepolju. List je pokrenut u cilju kulturnog i ekonomskog podizanja Sandžaka, kako stoji u zaglavlju. Izlazio je dva puta mjesečno. Zabranjivan je kao opozicioni list u dva navrata zbog čega je i mijenjao svoj naziv. U tematskom smislu, u listu *Sandžak*, prevladavaju ekonomske teme putem kojih se, što je evidentno, uredništvo lista snažno zalagalo za ekonomski progres područja Sandžaka. S aspekta analize uredništva lista *Sandžak* i njegovih saradnika interesatno je pitanje odsustva pripadnika islama, Bošnjaka koji su u najvećem broju živjeli u području Sandžaka. Isto tako, u Listu skoro da i nema članaka koji su ukazivali na probleme koji su povremeno život pripadnika islama činili neizvjesnim vezano za njihov nacionalni status, kulturu življenja i duhovni aspekt u periodu postojanja Lista i na taj način dali doprinos njihovom rješavanju radi boljeg suživota dvije zajednice i prosperiteta Sandžaka u Kraljevini Jugoslaviji o kojem je List energično pisao. Imajući u vidu činjenicu da je list *Sandžak* tada bio jedan od rijetkih pisanih medija u Sandžaku, smatramo da je korisno predstaviti ga naučnoj i kulturnoj javnosti i ponuditi odgovore na postavljena pitanja.

Ključne riječi: List "Sandžak", Kraljevina Jugoslavija, Novopazarski sandžak, ekonomske prilike, kulturni život, duhovni život...

Abstract: Within the library fund of the Historical Archives “Ras” in Novi Pazar there is a journal *Sandžak*, whose first issue was printed on February 1, 1932 in Prijepolje. The journal was launched for the purpose of cultural and economic raising of *Sandžak*, as stated in the header. It was published twice a month, banned as an opposition journal two times, which is why it changed its name.

According to the thematic meaning, in the journal *Sandžak* prevails economic topics through which, as is evident, the editorial board of the journal strongly advocated for the economic progress of the *Sandžak* area. From the aspect of the analysis of the editorial board of the journal *Sandžak* and its associates, the issue of the absence of members of Islam, Bosniaks who mostly lived in the *Sandžak* area is interesting. Also, there are almost no articles in the journal that pointed to problems that occasionally made the life of members of Islam uncertain related to their national status, culture of living and spiritual aspect in the period of existence of the journal and thus contribute to their resolution for better coexistence of the two communities and prosperity of *Sandžak* in the Kingdom of Yugoslavia, about which the journal energetically wrote.

Bearing in mind the fact that the journal *Sandžak* was then one of the few written media in *Sandžak*, we believe that it is useful to present it to the scientific and cultural public and offer the answers to the asked questions.

Keywords: Journal “Sandžak”, Kingdom of Yugoslavia, Novi Pazar’s Sandžak, economic opportunities, cultural life, spiritual life...

Botimet periodike islame në Shqipëri gjatë viteve 1923-1945, nga risitë më të dobishme të shekullit 20 për zhvillimin e mendimit islam të shqiptarëve

Islamic periodical publications in Albania during 1923-1945, one of the greatest innovations for the development of Islamic thought among Albanians

Ermal Bega

Albanian Center for Oriental Studies

Abstrakt: Ndarja e trojeve shqiptare nga Shteti Osman dhe themelimi i Shtetit Shqiptar si i pavarur dhe sovran bëri që edhe në aspektin e botimit të periodikëve islamë, shqiptarët të kishin një mungesë të theksuar. Megjithatë, themelimi i Komunitetit Musliman të Shqipërisë në vitin 1923, pati fatin e mirë që në gjirin e saj të mblidhte dijetarë të mëdhenj nga trojet shqiptare, të cilët me edukimin unik, dituritë e tyre në fusha të ndryshme si dhe me kulturën e gjithanshme, arritën të krijonin grupe studiuesish për të themeluar disa periodikë islamë me nivel të lartë, të cilat mungonin në gjuhën shqipe të sapo ndryshuar me alfabetin latin. Ato periodikë jo vetëm gjatë kohës që botoheshin, por edhe sot, nuk mund të krahasohen dot për nivelin e lartë të shkrimeve dhe temave të cilat përmbanin. Ato mbushnin shumë hapësira të diturisë dhe prandaj gjendeshin në shtëpitë e shumë shqiptarëve nga të gjitha trojet. Përveç kësaj, periudha në të cilën ato u shfaqën ishte e mbushur me shumë peripeci dhe dallgë mendimesh, duke përfshirë dhe përplasjet e ideologjive të ndryshme të kohës. Periodikët e periudhës nga fillimi i shekullit 20 deri në vitin 1945, kur erdhi komunizmi, ndikuan shumë në ngritjen intelektuale të popullit shqiptar musliman, si dhe në mendimin islam të tyre gjatë mesit të atij shekulli.

Fjalë kyçe: Shteti Shqiptar, shekulli 20, periodikët islamë, gjuha shqipe, mendimi musliman shqiptar

Abstract: After the detachment of the Albanian lands from the Ottoman State and the foundation of Albania as an independent and sovereign state, even in terms of the publication of Islamic periodicals, the Albanians had a notable lack. However, the establishment of the Muslim Community of Albania in 1923 had the good fortune to gather in its bosom great scholars from all the Albanian lands, who with their unique education, their knowledge in various fields as well as their versatile culture, managed to create groups of scholars to establish some high-level Islamic periodicals, which were missing in the newly changed Albanian language with the Latin alphabet. Those periodicals, not only during the time they were published, but even today, cannot be compared for the high level of writings and topics they included. They filled many spaces of knowledge and therefore they could be found in the homes of many Albanians from all the Albanian lands. In addition, the period in which they appeared was filled with many vicissitudes and different way of thinking, including clashes of different ideologies. The periodicals of the period from the beginning of the 20th century until 1945, when communism came, greatly influenced the intellectual development of the Muslim Albanian people, as well as the Islamic thought during the middle of that century.

Keywords: Albanian State, 20th century, Islamic periodicals, Albanian language, Albanian Muslim thought

Zhvillimi i shtypit islam në gjuhën shqipe (1923-1945)

The development of the Islamic press in the Albanian language (1923-1945)

Prof. Dr. Fahrush Rexhepi

Faculty of Islamic Studies

Abstrakt: Rruga e zhvillimit të shtypit islam në gjuhën shqipe nuk ka qenë e lehtë dhe e shtruar me lule, sepse shumë vështirësi kanë dalë në rrugën e tij që nga fillimi e deri në konsolidimin e vlerave të tij të vërteta. Nëse shtrohet pyetja përse shtypi islam në gjuhën shqipe filloi të dalë me një vonesë aq të madhe, në dekadën e parë të shekullit njëzetë, ndërkohë që shqiptarët kishin pranuar islamin disa shekuj më parë, shkaqet mund të jenë: mungesa e alfabetit unik të shqiptarëve, dhe mungesa e shtetit të pavarur shqiptar. Koha më e përshtatshme për fillimin e daljes së shtypit fetar islam në gjuhën shqipe ndërlidhet me unifikimin e alfabetit të gjuhës shqipe (1908), me pavarësimin e Shqipërisë (1912) dhe me themelimin e Komunitetit Mysliman Shqiptar (1923). Në këto rrethana kohore doli në Shkodër gazeta *Sedai Milet* (Zëri i Kombit- 1913). Doli në gjuhën shqipe dhe pjesërisht në gjuhën turke. Me kalimin e kohës, ky shtyp sa vinte e begatohej me revista tjera në hapsirën shqiptare edhe në diasporë. Meqë kam disa publikime në këtë fushë, këtë punim shkencor do ta trajtoj në thellësinë e tij, në aspektin e zhvillimit dhe tematikës.

Fjalë kyçe: Shtyp, Islam, Zhvillim, Shtet, Gjuhë

Abstract: The road to the development of the Islamic press in the Albanian language has not been easy and paved with flowers, because many difficulties have come in its way from the beginning to the consolidation of its true values. If the question is asked why the Islamic press in the Albanian language began to appear with such a great delay, in the first decade of the twentieth century, while the Albanians had accepted Islam several centuries ago, the reasons could be: the lack of the unique alphabet of the Albanians, and the absence of an independent Albanian state. The most suitable time for the beginning of the release of the Islamic religious press in the Albanian language is connected with the unification of the alphabet of the Albanian language (1908), with the independence of Albania (1912) and with the establishment of the Albanian Muslim Community (1923). In these circumstances, the newspaper *Sedai Milet* (Voice of the Nation - 1913) appeared in Shkodër. It came out in Albanian and partially in Turkish. Over time, this press was enriched with other magazines in the Albanian space and in the diaspora. Since I have several publications in this field, I will deal with this scientific paper in its depth, in terms of development and thematic.

Keywords: Press, Islam, development, state, language

Një analizë të artikujve periodikë mbi shkencat islame në Shqipëri (1923-1945)

An analysis of periodical articles on Islamic Studies in Albania (1923-1945)

Assist. Prof. Dr. Fation Shabani, Albania

Trakya University, Faculty of Islamic Studies

Abstrakt: Shqiptarët e Shqipërisë me shpalljen e pavarësisë dhe themelimin e një shteti autokton të pavarur në vitin 1912 filluan të mendonin se në cilat baza duhet të bashkoheshin të gjithë shqiptarët. Edhe pse shumica dërrmuese tyre në këtë periudhë ishin myslimanë feja nuk ishte një element bashkues i të gjithë popullsisë. Kombi dhe gjuha shqipe ishin dy elementët kryesorë që u pranuan nga të gjithë. Pra, çdo mendim dhe zhvillim duhet të përputhej dhe nuk duhet të biente ndesh me këta dy elementë, ose ndryshe ideologjia nacionaliste. Nacionalizmi ishte elementi që do ndikonte të gjitha fushat si politika, ekonomia, shoqëria, kultura dhe feja. Edhe shkencat dhe institucionet islame u ndikuan nga ideologjia e nacionalizmit. Kur hulumtohen revistat si *Zani i Naltë*, *Kultura Islame*, *Njeriu* dhe *Diturija* shohim se pothuajse të gjithë artikujt mbështesnin mendimin e shtetit kombit, bashkimit kombëtar, mos dallimi i njerëzve sipas përkatësisë fetare, barazimi etj. Domethënë, edhe pse shkencat islame synojnë për t'i mësuar njerëzve fenë, artikujt e botuar në revistat e sipërpërmendura, me vetëdije ose pa vetëdije, u shkruajtën në një kontekst që mbështesnin ideologjinë nacionaliste. Një qëllim tjetër i këtyre artikujve ishte kundërpërgjigja e disa kritikave që i drejtohej Islamit në atë kohë.

Fjalë kyqe: Shqipëria, Shkencat Islame, Periodikët Islame, Nacionalizmi Shqiptar

Abstract: Following their declaration of independence and the formation of their own country in 1912, Albanians faced the challenge of finding common ground and uniting their diverse population. While the majority of Albanians were Muslim, religion alone did not suffice as a unifying force. Instead, Albanian language and identity emerged as the key elements that everyone could rally behind. Any progress made in the country had to align with these core values, as they represented the foundation of Albanian

nationalism. This ideology profoundly impacted all aspects of Albanian society, from politics and economics to culture and religion. While the primary focus of Islamic sciences is to educate individuals on various aspects of their religion, it is worth noting that nationalist ideology has also had an impact on these teachings. By examining Islamic periodicals like *Zani i Nalte*, *Kultura Islame*, *Njeriu* and *Diturija*, we can observe that a significant portion of the articles published in these magazines endorsed the notion of a nation-state, national unity, equality, and the fair treatment of individuals regardless of their religious beliefs. It is apparent that these articles were written as a response to criticisms aimed at Islam during that period. Another purpose of these articles was to counter some of the criticisms directed at Islam at that time.

Keywords: Albania, Islamic Studies, Albanian Islamic Periodicals, Albanian Nationalism

***Müdafaa-i İslam* Gazetesi (1935-1939): Batı Trakya'da İslam'ı Savunmak ve Eğitim Meselesi**

Mudafaa-i Islam Newspaper (1935-1939): Defending Islam and The Matter of Education in Western Thrace

Assoc. Prof. Dr. Hamdi Çilingir

Sakarya University, Faculty of Theology

Özet: *Müdafaa-i İslam* gazetesi Batı Trakya Gümölcine'de 1935-1939 yılları arasında haftalık yayınlanmış küçük bir gazetedir. Gazetenin misyonu I. Dünya Savaşı sonrası bir çok ülkeyi ve milleti etkisi altına alan ve Batı Trakya'da da belli ölçüde etkisi hissedilen dinsizlik akımına karşı neşriyat yoluyla mücadele vermektir. Nitekim gazetenin adı doğrudan İslam'ı müdafaa misyonuna atıf yapmaktadır. Mustafa Hilmi tarafından çıkarılan gazetede dinin önemi, aile, eğitim, ahlak, siyaset gibi temel konular üzerine belli yazılar yanında özelde Batı Trakya genelinde Yunanistan, Türkiye, Balkan ülkeleri veya Arap ülkelerinden çeşitli haberlere ve iktibaslara yer verilmiştir. Bu çalışmada önce *Müdafaa-i İslam* hakkında genel bilgi verilecek, sonrasında da Mustafa Hilmi'nin yazılarındaki medrese mektep mukayesesi esas alınarak onun eğitim üzerine görüşleri aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Müdafaa-i İslam, Batı Trakya, din, eğitim

Abstract: *Mudafaa-i Islam* was a small weekly newspaper published between 1935-1939 in Komotini, Western Thrace. The mission of the newspaper was to fight against the movement of irreligion, which had influenced many countries and nations after World War I and whose influence was felt to a certain extent in Western Thrace. As a matter of fact, the name of the newspaper directly refers to the mission of defending Islam. In the newspaper published by Mustafa Hilmi, besides certain articles on basic issues such as the importance of religion, family, education, morality, politics, various news and quotations from Western Thrace in particular and Greece. In general, Turkey, Balkan countries or Arab countries were included. In this study, I will first give general information about *Mudafaa-i Islam* and then I will analyze Mustafa Hilmi's views on education based on the madrasah-school comparison in his writings.

Keywords: Mudafaa-i Islam, Western Thrace, religion, education

Islamski objekti u Bosni i Hercegovini kroz časopis *Muslimanska svijest* 1936-1941

Islamic facilities in Bosnia and Herzegovina through the magazine Muslimanska Svijest 1936- 1941

Prof. Dr. Hana Younis

University of Sarajevo, Institute of History

Abstract: Rad će se prije svega osvrnuti na pitanje islamskih objekata i njihovu poziciju u period 1839-1941. godine i to kroz časopis *Muslimanska svijest*. Nužno je napomenuti da se upravo u tom period dešavaju velike uzurpacije islamskih a posebno vakufskih objekata ali i cjelokupne materijalne i nematerijalne imovine te ukazati koliko časopis i iz koje perspektive posmatra ta dešavanja. Pored toga neophodno je pojasniti ulogu samog urednika u društveno političkim zbivanjima ali i autora koji pišu u *Muslimanskoj svijesti* o navedenoj temi. Posebna pažnja bit će posvećena važnosti časopisa za muslimane u Bosni i Hercegovini, njegovoj raširenosti i ideologiji. Cilj nam je kroz pitanje islamskih objekata u časopisu *Muslimanska svijest* ukazati na dešavanja u tom period burnom period pred II svjetski rat ali i važnosti časopisa kao jedinog instrumenta širenja misli na šire stanovništvo.

Keywords: Islamski objekti, vakuf, džamije, uzurpacija

Abstract: The paper will primarily focus on the issue of Islamic facilities and their position from 1839 to 1941. Through the magazine *Muslimanska svijest*. It is necessary to mention that it was during this period that large-scale usurpations of Islamic and especially waqf buildings took place, but also of all material and immaterial property, and to indicate how much and from what perspective the magazine observes these events. In addition, it is necessary to clarify the role of the editor in socio-political events and the authors who write in the journal *Muslimanska svijest* about the mentioned topic. Special attention will be paid to the importance of the magazine for Muslims in Bosnia and Herzegovina, its prevalence, and its ideology. Through the issue of Islamic objects in the journal *Muslimanska svijest*, our goal is to point out the events in that turbulent period before World War II, and the importance of the magazine as the only instrument for spreading ideas to the wider population.

Keywords: Islamic facilities, waqf, mosques, schools, usurpation

Batı Trakya Fikriyatının Temerküz Ettiği Tartışma Odağı: *Yarın ve Yeni Adım* Gazetelerindeki Tartışmalar

*Focus of discussion centralized by the Western Thrace idea: discussions in
“Yarın” and “Yeni Adım” newspapers*

Hüseyin Mehmet

Trakya University, Social Sciences Institute

Özet: Lozan Antlaşması sonrası Batı Trakya Türklerinin basın yayın hayatında büyük ölçüde hareketlilik ve çeşitlilik görülmektedir. Bu gazeteler arasından öne çıkan iki gazete iki farklı kanadın temsilcisi rolünü üstlenir. Bu iki kanat, biri Mehmet Hilmi tarafından çıkarılan *Yeni Adım*, diğeri Mustafa Sabri Efendi'nin çıkardığı *Yarın* gazetesi tarafından temsil edilmektedir. *Yeni Adım*'la Mehmet Hilmi, Türkiye'deki değişimlerin açık destekçisi olmuş ve yenilikçi kanadın öncüleri arasında yer almıştır. Harf inkılabına ve ona bağlı olarak eğitim sistemindeki aksaklıklara gazete yazılarıyla karşılık veren muhafazakâr kanadı temsil eden Mustafa Sabri Efendi'yle aralarında baş gösteren mütakabil yazışmalar bir dönemin bitip tükenmeyen tartışmalarının başlangıcı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Yeni Adım, Mehmet Hilmi, Yarın, Mustafa Sabri Efendi, tartışmalar

Abstract: After the Treaty of Lausanne, there was a great deal of activity and diversity in the press life of Western Thrace Turks. Among these newspapers, two prominent newspapers act as representatives of two different wings. One of the representatives of these two wings is the *Yeni Adım* newspaper published by Mehmet Hilmi, and the other is the *Yarın* newspaper published by Mustafa Sabri Efendi. With *Yeni Adım*, Mehmet Hilmi became an open supporter of the changes in Turkey and was among the pioneers of the innovative wing. The correspondence between him and Mustafa Sabri Efendi, who represented the conservative wing that responded to the alphabet reform and the related disruptions in the education system with newspaper articles, was the beginning of the endless discussions of a period.

Keywords: Western Thrace, Yeni Adım, Mehmet Hilmi, Yarın, Mustafa Sabri Efendi, discussions

Bulgaristan'daki Ulemanın Harf İnkılabına Dinî/Fikî Açıdan Yaklaşımı: *Medeniyet* Gazetesi Özelinden (1933-1944)

*The approach of the ulema in Bulgaria to the alphabet revolution
from a religious perspective from Medeniyet newspaper (1933-1944)*

İbrahim Tefik

Uludağ University, Faculty of Social Sciences

Özet: Beş asır boyunca Osmanlı idaresinde kalan Bulgaristan 1908 yılında tam bağımsızlık elde etti. Osmanlı'nın bu topraklardan çekilmesiyle geride önemli nüfusa sahip Müslüman/Türk topluluk kaldı. Ancak iki ülke arasındaki iletişim ve etkileşim devam etti. Saltanatın kaldırılması ile Cumhuriyet yönetimine geçen Türkiye'de hilafetin ilgası, harf inkılabı, şapka kanunu gibi devrim niteliğinde ortaya çıkan meseleler Bulgaristan'daki Müslümanları da derinden etkiledi. Hassaten harf devrimine ve hilafetin ilgasına karşı buradaki muhafazakâr ulema ciddi bir tavır aldı. Bunu dinî bir mesele haline getirdi. Muhafazakâr kesim, kendini ifade ettiği *Medeniyet* gazetesinde uzun uzun yazılar kaleme aldı. Konuyu tarihî, lügavî, ictimâî, siyâsî, aktüel ve dinî boyutları ile etraflıca inceledi. Harf devrimine karşı mücadelesini hem sahada hem de yazı hayatında Komünist Rejiminin (1944 yılında) *Medeniyet* gazetesinin basın hayatına son verene kadar sürdürdü. Biz bu çalışmamızda *Medeniyet* gazetesini esas alarak Bulgaristan'daki ulemanın meselelere din/fıkıh penceresinden nasıl yaklaştığını ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Medeniyet, Fihki meseleleler

Abstract: Bulgaria, which remained under Ottoman rule for five centuries, gained full independence in 1908. With the Ottoman withdrawal from these lands, it left behind a Muslim/Turkish community with a significant population. However, communication and interaction between the two countries continued. Revolutionary issues such as the abolition of the caliphate, the alphabet reform, and the hat law in Turkey, which came under Republican rule with the abolition of the sultanate, also deeply affected the Muslims in Bulgaria. In particular, the Conservative ulama here took a serious stance against the alphabet revolution and the abolition of the caliphate. He made this a religious issue. The conservative segment wrote long articles in the *Medeniyet* newspaper, where it expressed itself. He examined the subject in detail in its historical, linguistic, social, political, current and religious dimensions. He continued his struggle against the alphabet revolution both in the field and in his writing life until the Communist regime put an end to the press life of *Medeniyet* newspaper (in 1944). In this study, we will try to discuss how the ulema in Bulgaria approach issues from the perspective of religion/fiqh, based on the *Medeniyet* newspaper.

Keywords: Alphabet Revolution, civilization, religious approach

Recepcija uloge reisa Džemaluddina Čauševića u bosanskohercegovačkoj štampi nakon njegove smrti

Reception of Reis Čaušević's role as an Islamic reformer in the Bosnian press

Indira Kučuk Sorguč

Museum of Sarajevo

Sažetak: U tekstu se razmatraju stavovi, mišljenje i recepcija bosanskohercegovačke i jugoslovenske štampe o misiji, ulozi i rezultatima djelovanja reis-ul-uleme Džemaludina Čauševića nakon njegove smrti. Navedena su sva njegova postignuća u reformi obrazovanja, medija, vakufskog sistema, kulturnih i vjerskih društava, vjerskog znanja i obrazovanja. U listu "Novi Behar", koji mu je posvetio cijeli broj, te u nekoliko brojeva časopisa *Muslimanska svijest*, *Obzor*, *Jugoslavenski list* i *Glasnik Islamske vjerske zajednice*, pored prigodnih natpisa o smrti jedne ugledne ličnosti, te izvještajima sa sahrane, nekoliko prominentnih intelektualaca i vjerskih velikodostojnika piše o cjelokupnom izvanrednom prosvjetno-reformatorskom i filozofsko-književnom stvaralaštvu reisa Čauševića.

Ključne riječi: Čaušević, reis, reformator, islam

Abstract: The text discusses the views, opinion and reception of the Bosnian and Yugoslav press on the mission, role and results of the activities of reis-ul-ulema Džemaludin Čaušević after his death. All his achievements in terms of reforming education, the media, the waqf system, cultural and religious societies, religious knowledge and education are listed. In the newspaper "Novi Behar", which dedicated an entire issue to him, and in several issues of the magazines *Muslimanska svijest*, *Obzor*, *Jugoslavenski list* and *Glasnik Islamske vjerske zajednice*, in addition to commemorative inscriptions about the death of a distinguished person, and reports from the funeral, several distinguished intellectuals and religious dignitaries write about the entire extraordinary educational-reformation and philosophical-literary work of Reis Čaušević.

Keywords: Čaušević, reis, , reformer, Islam

O važnosti časopisa *Đulistan* za afirmaciju žene u Bosni i Hercegovini

*About the importance of the magazine *Đulistan* for the affirmation of women in Bosnia and Herzegovina*

Irma Agbabić

Historical Archive Sarajevo

Abstract: Cilj rada je prikazati prvi bošnjački časopis za žene, pod nazivom *Đulistan*. Iako je štampanje trajalo relativno kratko, od marta do maja mjeseca 1926. godine, časopis je naišao na pozitivan odjek u javnosti koja ga je, u prenesenom značenju, nazivala 'novorođenčecom', te njegov dolazak upoređivala s dolaskom proljeća. Časopis je imao za cilj predstaviti važnost žene za temelj jednog uspješnog društva, kao i podizanje svijesti kod muslimanki, koje su se tih godina 20. stoljeća susrele s valom promjena i izazovima koje su one nosile. List se opisuje i kao 'odjek feminističkog glasa', međutim to bi značilo da je isti neka vrsta 'revolucionarnog otpora', što ovdje nije bilo riječi. Kroz časopis se predstavlja svojevrsna odmjerena emancipacija žene na temelju islamskih postulata, kao podstrijek majkama, sestrama, kćerkama da se 'bude iz dubokog sna', a da im inspiracija za to budu kćeri islama poput Hatidže r.a., Aiše r.a. ili Ummu Atije. Interesantno je da su urednici časopisa muškarci što implicira da su i oni, jednako kao i žene koje su pisale za isti, imali za cilj predstaviti ženu muslimanku tadašnjem društvu kao i iznijeti njenu vrijednost, doprinos i značaj na 'svijetlo dana' jer su dotad žene, uglavnom, bile skrivene ne iza vela islamskih načela, već tradicionalnih shvatanja i običaja.

Keywords: žena, emancipacija, bošnjački časopis

Abstract: The aim of the work is to present the first Bosniak magazine for women, called *Dulistan*. Although the printing took relatively short, from March to May 1926, the magazine met with a positive feedback from the public who called it a 'newborn' in a metaphorical sense, and compared its arrival to the arrival of the spring. The aim of the magazine was to present the importance of women as the foundation of a successful society, as well as to raise awareness among Muslim women, who in those years of the 20th century faced the wave of changes and the challenges they brought. The magazine is also described as an 'echo of the feminist voice' meaning it is a kind of 'revolutionary resistance', which however has not been mentioned here. Throughout the magazine, a kind of moderate emancipation of women based on Islamic postulates is presented, as an encouragement for mothers, sisters, daughters to "wake up from a deep sleep", and to be inspired by the daughters of Islam such as Khadijah r.a., Aishah r.a. or Umm Atiyah. It is interesting that the editors of the magazine are men, which implies that they, as well as the women who wrote for it, aimed to portray a Muslim woman to the society of that time, as well as bring her value, contribution and significance to the 'light of day', because up until then, the women were mostly hidden not behind the veil of the Islamic principles, but rather traditional teachings and customs.

Keywords: woman, emancipation, Bosniak magazine

Mehmed Celil ve Sofya'da Yayınlanan *Doğru Yol* Gazetesi (1935-1939)

Mehmed Celil and the "Right Way" newspaper published in Sofia (1935-1939)

Dr. Kemal Raşid

New Bulgarian University, Faculty of History

Özet: Bulgaristan Müslüman Türk toplumunun kimliğinin korunmasında ve kurumlarının oluşup gelişmesinde önemli bir rol oynayan Mehmed Celil (1876-1939), bilgi, fikir ve birikimini basın yoluyla da paylaşan önemli bir şahsiyettir. Öğretmenlik, Başmüftülük Evkaf Müdürlüğü ve gazetecilik yapan Mehmed Celil, 1904-1939 yılları arasında Bulgaristan Türk basınında siyasî, ictimai ve kültürel birçok konuda sırasıyla *Uhuvvet*, *Şark*, *Tunca* ve *Türk Sadası* gazetelerinde yayınlanan yazılarıyla fikirlerini paylaşmıştır. Ayrıca Başmüftülük kurumunda çalıştığı yıllarda *Tebliğât* adlı Bulgaristan Müslümanlarının tarihine ışık tutan bülteni yayınlamıştır. Daha sonra ise 1928-1934 seneleri arasında yayınladığı *Rehber* gazetesi 321 sayıya ulaşmış, fakat siyasî sebeplerden dolayı yayını durdurulmuştur. Aynı yıl içerisinde *Yeni Gün* gazetesini neşretmeye başlamış, fakat 23 sayı çıkan bu gazete de yıl sonunda kapatılmış, Mehmed Celil ise siyasî gerekçelerle Gabrovo'ya sürgün edilmiştir. Kısa bir süre sonra sürgünden dönünce 1935 senesinde tekrar Sofya'da yeni bir gazete kurup neşretmeye başlamıştır. *Doğru Yol* adını verdiği gazete 1939 yılına kadar yayınlanmıştır. Bulgaristan Türkleri ve Müslümanların ilerlemesi ve kalkınmasını, Türk ve Müslüman azınlığın kültürel bilincini güçlendirmeyi, maddî ve manevî yükselişini ve Bulgaristan devletine entegrasyonunu hedefleyen gazete, dönemin olaylarına ışık tutan ve şu ana kadar neredeyse incelenmemiş olan bir süreli yayındır. Bu yüzden çalışmamızda *Doğru Yol* gazetesi ekseninde Bulgaristan Türk ve Müslüman toplumunun sorunları ve bunların Mehmed Celil'in gözünden değerlendirilmesi ele alınacaktır. Bu çalışmada Filibe İvan Vazov Kütüphanesinde muhafaza edilen Mehmed Celil'in 1939 yılında tutuklanıp Türk casusu suçlamasıyla hapiste öldürülmesine kadar yayınlanan *Doğru Yol* gazetesinin 300'ün üzerinde sayısı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Sofya, Türkçe, Müslüman, Gazete, Mehmed Dzhelil

Abstract: Mehmed Celil (1876-1939), who played an important role in preserving the identity of the Bulgarian Muslim Turkish community and in the formation and development of its institutions, is an important figure who shared his knowledge, ideas and experience through the press. Mehmed Celil, who worked as a teacher, Grand Mufti's Directorate of Foundations, and a journalist, worked in the Bulgarian Turkish press between 1904 and 1939 on many political, social and cultural issues, respectively, as *Uhuvvet*, *Oriental*. He shared his ideas in his articles published in *Tunca* and *Türk Sadası* newspapers. Additionally, during the years he worked at the Grand Mufti's Office, he published a bulletin called *Tebliğat*, which shed light on the history of Bulgarian Muslims. Later, *Rehber* newspaper, which he published between 1928 and 1934, reached 321 issues, but its publication was stopped due to political reasons. In the same year, he started publishing the *Yeni Gün* newspaper, but this newspaper, which published 23 issues, was also closed at the end of the year, and Mehmed Celil was exiled to Gabrovo for political reasons. When he returned from exile a short time later, he started to establish and publish a new newspaper in Sofia in 1935. has started. The newspaper he named *Doğru Yol* was published until 1939. The newspaper, which aims at the advancement and development of Bulgarian Turks and Muslims, strengthening the cultural awareness of the Turkish and Muslim minor.

Keywords: Bulgaria, Sofia, Turkish, Muslim, Newspaper, Mehmed Dzhelil

Ženska emancipacija u časopisu *Gajreta* u periodu od 1910. do 1941

Women's emancipation in the magazine Gajret in the period from 1910 to 1941

Lejla Alomerovic

Faculty of Islamic Sciences

Abstract: Kulturno-prosvetno društvo Gajret, svojim radom i delovanjem, nastojalo je da afirmiše i prosvećuje kulturni i obrazovni progres muslimanskog stanovništva. Osnovano je 1903. godine, sa sedištem u Sarajevu a kao rezultat rada inteligencije okupljene oko časopisa „Behar“. Bošnjacima se, uz određeno nepoverenje na korenite promene u društvu, kao i na uticaj zapadnoevropske i hrišćanske civilizacije, javila potreba za prilagodjavanjem i približavanjem Zapadu, ali uz primat očuvanja verske specifičnosti. Osnivanje muslimanskog društva „Gajret“ predstavlja jedan od značajnijih zaokreta u novijoj istoriji Muslimana balkanskog prostora. Časopis društva *Gajret* je odigrao značajnu ulogu u književnom i prosvetnom formiranju muslimanske čitalačke publike. Teme kojima se bavio časopis *Gajret* seže od prirodnih, društvenih i islamskih nauka. Značajno mesto u časopisu zauzimaju priloge pedagoga i učitelja o obrazovno vaspitnim temama i školstvu. Budući da je Društvo imalo za cilj pomaganje đaka Muslimana u srednjim i višim školama, posebno mesto imao je podstrek i podsticaj obrazovanja žena muslimanki osiguravajući im materijalnu pomoć za upisivanje u srednje i visoke škole i to ne samo u Sarajevu već i Zagrebu, Beču i drugim evropskim gradovima) Osnovna namera u potpori obrazovanja žena bio je poboljšanje njihovog položaja u novim uslovima sistema

Keywords: Cultural and Educational Society “Gajret”, Magazine of Society “Gajret”, Bosnians, upbringing, education

Abstract: Cultural and educational society Gajret, throughout its work and activities, tried to affirm and enlighten cultural and educational progress of the Muslim population. It was founded in 1903, with its head office in Sarajevo, as a result of the work of the group of well-educated people gathered around the magazine “Behar”. Bosnians, with a certain mistrust of radical changes in society, as well as the influence of Western European and Christian civilization, felt need to adapt and get closer to the West, and yet, primarily to preserve religious specificity. Founding of the Muslim society “Gajret” represents one of the most significant turning points in the recent history of Muslims in the Balkans. The magazine of the *Gajret* society played a significant role in the literary and educational development of the Muslim readership. The topics covered by *Gajret* magazine range from natural and social to Islamic sciences. Contributions of pedagogues and teachers on educational topics and schooling occupied a significant place in the magazine. Since the aim of the Society was to help Muslim students in secondary and higher schools, it had a special place in encouraging the education of Muslim women by providing them with financial help for enrollment in secondary and higher schools, not only in Sarajevo but also in Zagreb, Vienna and other European cities) The main intention in supporting women’s education was to improve their position in the new conditions of the system.

Keywords: Cultural and Educational Society “Gajret”, Magazine of Society “Gajret”, Bosnians, upbringing, education

Şumnu'da Türk Basını ve *Sadâ-yı İslam* Gazetesi

Turkish Press and Sadâ-yı İslam Newspaper in Shumen

Mehmet Hasan

“Nüvvab” Imam Hatip High School in Shumen

Özet: Bulgaristan Türkleri kendi dertlerini, fikriyatını, problemlerini ifade edebilmeleri için birtakım faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu faaliyetlerin en önemlilerinden biri de gazete ve dergi yayınlama işidir. 1923-1934 yılları arası ve darbe sonrası dönem Şumnu Nüvvâb Mektebi'nin ve Başmüftülüğün Türkçe yayınlar üzerine etkili olduğu dönemdir. Özellikle Şumnu'daki Nüvvâb Mektebi hocaları ve talebeleri gazetecilik hayatı içinde bulunmuşlar, gazete sayfalarını din, milliyet, ahlak, eğitim gibi konuları işlemişlerdi. Şumnu'da süreli yayınların zirve yaptığı dönem Bulgaristan'ın Çarlık dönemidir. *Sadâ-yı İslam* gazetesi bu döneme denk gelmektedir. Konumuz açısından özellikle Hâfız Yusuf Yakub, Medresetü'n-Nüvvâb'in âli kısmı öğrenciliği sırasında *Sadâ-yı İslâm*'i, *İntibâh*'in kapatılmasından sonra Şumnu'da Osman Nuri (Balkanlı) ve oğlu Ali Kemal ile birlikte çıkardıkları gazetedir. Dinî mahiyete sahip olan *Sadâ-yı İslâm*, 1931 yılında 4-5 ay kadar kısa bir süre faaliyet göstermiştir. Bu zaman zarfı içinde sadece 5. sayısına kadar Osmanlı-Türkçesi olarak 15 günde bir basılmıştır. *Sadâ-yı İslâm* gazetesi kısa ömürlü olmakla birlikte kültürel mirasımız ve hafızamızda yerini korumuştur.

Anahtar Kelimeler: Şumnu, Basın, Nüvvâb, Başmüftülük, Eğitim

Abstract: With the establishment of the Bulgarian State after the Ottoman-Russian War, the Muslim-Turkish press in Bulgaria has developed in four periods: the Princely, the Kingdom, the People's Republic and the Democracy period, due to the changing political conditions over a period of time extending to the present day. Many newspapers and magazines were published in Shumen, initially in Ottoman-Turkish and later in Latin letters, which guided and gave ideas to the Bulgarian Muslim-Turkish community. Newspapers and magazines published in Turkish language in Shumen are: *Yoldaş, Terbiye Ocağı, Doğru Yol, Genç Mektepli, Yeni Söz, Savaş, Çocuk Bilgisi, Doğru Sada, İntibah, Sada-i İslam, Yarın* (Broşür), *Havadis, Çifçi Müdafası, Battle of Kolarovgrad, Ziya, Deputy Reporter, War, Battle of Kolarovgrad, Mozaik Magazine*. Especially the teachers and students of the Nüvvab School in Shumen were involved in journalism and covered topics such as religion, nationality, morality and education in the newspaper pages. In terms of our subject, especially Hafız Yusuf Yakub is the newspaper that he published with Osman Nuri (Balkanlı) and his son Ali Kemal in Shumen after the closure of *Sadâ-yı İslâm* and *İntibâh* during his student years in the Ali section of *Medresetü'n-Nüvvab*. *Sadâ-i İslam*, which has a religious nature, operated for a short period of 4-5 months in 1931. During this period, it was printed every 15 days in Ottoman-Turkish only until its 5th issue. It was probably closed in the same year due to financial difficulties. The owner of the newspaper is Hafız Yusuf (Şinasi) and the responsible manager is Ahmed Kemal Hasanov. Among the writers of the newspaper: Hafız Yusuf Yakub, Hafız İslam Rüşdi, Osman Nuri (Balkanlı), Ali Kemal, Varnalı Hoca Hafız Eşref, Cemaleddin Efgani and Muhammed Abduh's articles are translated from Arabic by Şekip Arslan, who was influenced by their ideas. Among the topics examined by *Sada-i İslam* Newspaper: Morality, Poetry Corner, news from the world, Bulgaria and various advertisement titles.

Keywords: Bulgaria, Fascism, Islam, Nuvvab

Üsküp Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'nin Basın Organları: *Hak, Hak Yolu ve Mücadele. Hak Gazetesi* Hakkında Bir İnceleme

Press Organs of the Skopje Law Enforcement Society (Üsküp Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti): Truth, the Way of Truth and Struggle: A Review About Hak Newspaper

Mikail Türker Bal

Araştırmacı

Özet: Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Makedonya'yı da içine alan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı (Yugoslavya Krallığı) Devleti (1918) kurulmuştur. Makedonya Türkleri beş yüz yıl egemen oldukları topraklarda azınlık durumuna düşmüş yeni kurulan devlette söz sahibi olamamışlardı. Bunun yanında her türlü siyasi ve millî haklardan da yoksun bırakılmışlardı. Yeni kurulan devletin yapısı oturmaya başlayınca millet meclisini oluşturacak partiler kurulmaya başlandı. 1920 yılı seçimlerinde Demokratlar, Cumhuriyetçiler, Komünistler ve diğer partiler propagandalarını yapıyor, bir yandan da nüfusu bir hayli kalabalık olan Müslüman (Türk, Arnavut ve diğer Müslümanlar) nüfusun oylarını almak için uğraşıyorlardı. Kurulan yeni devlette ilk seçimlerin yapılmasından bir yıl önce Makedonya, Kosova ve Sancak bölgesinde yaşayan Türk, Arnavut, Boşnak ve diğer Müslüman milletler 1919 yılında İslam Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'ni kurmuşlardır. Kurucuları arasında ünlü beyler, zengin tüccarlar ve meşhur alimler bulunmaktaydı. Bu siyasi partinin en önemli özelliği Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesinden sonra Türklerin ilk defa bir siyasi parti etrafında örgütlenmiş olmasıdır. Cemiyet'in 1925 yılında kapatılmasına kadar ilkelerini yaymak, partinin siyasi propagandasını yapıp halkın ilgisini çekebilmek için *Hak, Hak Yolu* ve *Mücadele* isimli gazeteleri basın organı olarak çıkarılmıştır. O devirde Yugoslavya Krallığı'nda çıkan diğer gazeteler gibi bu gazeteler de Türkçe olarak basılmıştır. Bu bildiri; ismi geçen gazetelerin içerikleri, hangi periyotlarda çıkarıldığı, kimler tarafından çıkarıldığı, gazetelerin nasıl kapatıldığı gibi konular incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Üsküp Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti, *Hak, Hak Yolu, Mücadele*, Balkanlar, Süreli Yayınlar.

Abstract: After the World War I, the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (Kingdom of Yugoslavia) was established (1918), which included Macedonia. The Macedonian Turks became a minority in the lands they dominated five hundred and could not have a say in the newly established state. In addition, they were deprived of all their political and national rights. When the structure of the newly established state began to settle, parties began to be established to form the national assembly. In the 1920 elections, Democrats, Republicans, Communists and other parties made their propaganda and tried to get the votes of the Muslim (Turkish, Albanian and other Muslims) population, which was quite populous. A year before the first elections were held in the new state, Turkish, Albanian, Bosnian and other Muslim nations living in Macedonia, Kosovo and Sandzak region established the Islamic Conservative Law Society in 1919. Its founders included famous lords, wealthy merchants and famous ulemas. The most important feature of this political party is that after the withdrawal of the Ottoman Empire from the region, the Turks must have organized around a political party for the first time. Until the closure of the Society in 1925, the newspapers *Hak*, *Hak Yolu* and *Mücahede* were published as a press organ to spread its principles, to make political propaganda of the party and to attract the attention of the people. Like other newspapers published in the Kingdom of Yugoslavia at that time, these newspapers were also published in Turkish. In this statement, Issues such as the contents of the newspapers mentioned, the periods in which they were published, by whom they were published, and how the newspapers were closed will be examined.

Keywords: Skopje Conservative Law Society Party, Hak, Hak Yolu, Mücahede, Balkan Periodicals

Bulgaristan Türk Basınında Fikri Tartışmalar Ekseninde Turan Cemiyetleri ve Özdilek Gazetesi (1931-1934)

Intellectual Debates in the Turkish Press in Bulgaria Turan Societies and Özdilek Newspaper (1931-1934)

Mustafa Işık

Sakarya University, Faculty of Political Sciences

Özet: Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878) ve Balkan Savaşları (1912-1913) neticesinde Balkanlar'daki Türk ve Müslüman toplumunda sosyolojik, psikolojik ve fikri kırılmalar yaşanmıştır. Bu savaşlar neticesinde Rumeli'de azınlık konumunu düşen Türkler, cemiyetler ve basın yayın yoluyla kendi etnik ve dini kimliğini koruma refleksi göstermiştir. Bulgaristan'daki Türk ve Müslüman toplumu fikri tartışmalar ekseninde *Tuna* gazetesinden başlayarak, II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar 146 adet gazete ve dergi çıkarmıştır. Prenslik (1878-1908), Krallık (1908-1934), Bulgar Askeri Hükümeti (1934-1944) ve Komünizm süreçleri mukayese edildiğinde fikri tartışmaların en velut dönemi I. ve II. Dünya Savaşı arasına denk düşmektedir. 1918-1945 arasında Bulgaristan Türk basınında yaşanan fikri tartışmalarda; Gelenekselciler (İslamcılar), Batılılaşma yanlıları ve İslahatçılar olarak üç ana grup ön plana çıkmaktadır. Araştırma ekseninde Bulgaristan'daki ana fikri tartışmaların nedenleri araştırılacak olup, bu üç ekolün yaklaşımları çerçevesinde Bulgaristan'daki Türk ve Müslüman toplumunun sorunlarına yönelik yaklaşımları incelenecektir. 1930'lu yıllarda Avrupa ve Balkanlar'da milliyetçilik duygusunun neşriyatta ön plana çıktığı görülmektedir. Bu süreçte yükselişe geçen ideojiler bağlamında Turan Cemiyetlerinin, Bulgaristan Türk basınındaki etkisi ve diğer ekollerle ilişkisi *Özdilek* gazetesi çerçevesinde incelenecektir. Ayrıca bu süreçte Türkiye'de yaşanan gelişmelerin hangi yönüyle Bulgaristan'daki fikri tartışmaları etkilediği konusu da araştırma makalesi içerisinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Fikri Tartışmalar, Turan, Özdilek, Bulgaristan, Kırcalı

Abstract: The Ottoman-Russian War (1877-1878) and the Balkan Wars (1912-1913) caused sociological, psychological and intellectual fractures in the Turkish and Muslim community in the Balkans. Turks, who became a minority in Rumelia as a result of these wars, showed a reflex to protect their ethnic and religious identity through associations and the press. The Turkish and Muslim community in Bulgaria published 146 newspapers and magazines starting from the *Danube* on the axis of intellectual debates until the end of World War II. When the periods of Principality (1878-1908), Kingdom (1908-1934), Bulgarian Military Government (1934-1944) and Communism are compared, the most prosperous period of intellectual debates coincides between World War I and World War II. In the intellectual debates in the Bulgarian Turkish press between 1918 and 1945, three main groups come to the fore: Traditionalists (Islamists), Westernizations and Reformists. In the axis of the research, the reasons for the main intellectual debates in Bulgaria will be investigated and the approaches of these three schools to the problems of the Turkish and Muslim community in Bulgaria will be analyzed within the framework of their approaches. In the 1930s, it is seen that the feeling of nationalism in Europe and the Balkans came to the forefront in the publications. In the context of the rising ideologies in this process, the influence of Turan Societies on the Bulgarian Turkish press and its relationship with other schools will be analyzed within the framework of *Özdilek* newspaper. In addition, the issue of which aspect of the developments in Turkey in this process affected the intellectual debates in Bulgaria will also be evaluated in the research article.

Keywords: Intellectual Debates, Turan, Ozdilek, Bulgaria, Kardzhali

Bulgaristan'da Türkçe Yayınlanan *Medeniyet* Gazetesi'ndeki Tefsîr-i Şerîf Konulu Makaleler

The articles titled Tafseer-i Sareef in the Medeniyet newspaper published in Turkish in Bulgaria

Prof. Dr. Mustafa Şentürk

Trakya University, Faculty of Theology

Özet: *Medeniyet* gazetesi, Bulgaristan'daki Türkler tarafından 1933-1944 seneleri arasında yayımlanan; dinî, ilmi ve içtimâî konuları işleyen bir gazetedir. Gazetenin ilk altı sayısı Filibe'de, diğer sayıları Sofya'da yayımlanmıştır. Bu gazetede çoğu Nüvvâb Medresesi mezunu olup bir kısmı daha sonra Türkiye'ye göç etmiş olan pek çok önemli kişiler yazılar yazmışlardır. İlk başmuharrir Ahmed Hikmet, gazetenin amacının Müslümanları bir araya getirmek, İslâm aleyhine ileri sürülen iddialara cevap verip İslâm'ı savunmak ve İslâm'ın yüksek ahlâk ilkelerini anlatarak özellikle Müslüman gençleri bâtil düşüncelerden kurtarmak ve gençlere doğru yolu göstermek olduğunu belirtir. Bu çerçevede gazetede çeşitli güncel dinî mesele ve konular işlenmiştir. Bu çalışmada, gazetenin çeşitli sayılarına serpiştirilmiş "Tefsîr-i Şerîf" başlıklı yazıların ele alınıp incelenmesi düşünülmüştür. Söz konusu yazıların muharrirleri belirtilmemişse de bunların Medresetü'n-Nüvvâb'ta çalışan ve/ya oradan yetişen kişiler olduğu tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, *Medeniyet* Gazetesi, Nüvvab, Medrese, Türkçe, Tefsir.

Abstract: *Medeniyet* is a newspaper published by the Turks in Bulgaria between 1933 and 1944; It deals with religious, scientific and social topics. The first six issues of the newspaper has published in Plovdiv and the other issues has published in Sofia. Many important people have written articles in this newspaper. Most of them are graduates of Nuvvab Madrassa and some of them later have emigrated to Turkey. The first head writer Ahmed Hikmet states that the purpose of the newspaper is to gather Muslims together, to respond to the allegations put forward against Islam and to defend Islam and to save especially Muslim youth from superstitious thoughts and show the right way to youngs by explaining the high moral principles of Islam. Within this framework, various current religious issues and topics have been covered in the newspaper. In this study, it has considered to consider and examine the articles entitled "Tafseer-i Shreef" interspersed with various issues of the newspaper. Although the authors of the mentioned articles are not specified, it is estimated that these are people who worked in Madrasa al-Nuwwab and/or grew up there.

Keywords: Bulgaria, The Madaniyyah Newspaper, Nuvvab, Madrasah, Turkish, Tafseer.

***Deliorman* Gazetesine Göre Bulgaristan Türklerinin Kültürel, Sosyal ve Politik Hayatı**

Cultural, social and political life of Bulgarian Turks according to Deliorman Newspaper

Oktay Aliev

Sofia University St. Kliment Ohridski, Faculty of History

Özet: Okuyucuya sunulan araştırmanın konusu 1920 ve 1930'lu yılların başına kadar Bulgaristanda çıkan *Deliorman* gazetesinin Bulgaristan türklerinin üzerinde ne tür etkiler yarattığını tespit etmektir. Bu amaçlar doğrultusunda *Deliorman* gazetesinin belirli yıllarda basılan sayılarından ve müelliflerinin yazılarından istifade edilmiştir. Bu şekilde Bulgaristan Türklerinin kimliği, varlığı, dini, sosyal ve kültürel yaşamını daha yakinen takip etme imkanı sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Türkleri, *Deliorman* gazetesi, Mahmut Necmettin

Abstract: The aim of the research presented to the reader is to determine the impact of the *Deliorman* newspaper, published in Bulgaria until the early 1920s and 1930s, on the Bulgarian Turks. For this purpose, specific issues of the *Deliorman* newspaper and writings of its authors from certain years were utilized. This approach provided an opportunity to closely follow the identity, existence, religious, social, and cultural life of the Bulgarian Turks.

Keywords: Turks in Bulgaria, *Deliorman* Newspaper, Mahmut Necmettin

The question of translating the Friday sermon (khutbahs) into Bosnian between the two World Wars as written in Bosnian periodicals

Omer Merzić

Phd Student

Abstract: For decades, there was a strong movement in Bosnian Islam with a goal to translate the Friday sermon (khutba) from Arabic to Bosnian. Modernists argued for accessibility, citing a largely non-Arabic population, while traditionalists feared the erosion of religion. The debate intensified in the 20th century, fuelled by rising nationalism and changing social realities. Modernist Islamic thought and Bosnian national consciousness pushed for translation, emphasizing inclusivity and relevance. Practical difficulties of maintaining Arabic fluency added fuel to the fire. In 1968, a landmark fatwa declared translation not only permissible but desirable. This decision paved the way for widespread adoption of Bosnian-language khutbahs, marking a turning point in Bosnian Islam. While concerns like preserving Arabic existed, the benefits were undeniable. Accessibility led to greater understanding and engagement among Bosnian Muslims. The khutba, now in Bosnian, could address contemporary issues and connect more authentically with worshippers. The translation, despite controversies, ultimately democratized religious discourse in Bosnia. The sacred message became accessible to all, making Bosnian Islam more relatable and relevant for the broader Muslim community.

Keywords: Bosnian Islam, Khutba Translation, Modernization, Accessibility, Religious Discourse

Romanya Türk-Tatar Basınında Dini Muhtevalı Yazılar; *Bora* Dergisi Örneği

Articles with Religious Content in Romanian Turkish-Tatar Press; The Case of Bora Magazine

Recep Kankal

Istanbul Medeniyet University, Institute of Graduate Studies

Özet: Balkanlar'da Türk ve Müslüman kimliğinin korunması adına basın yayın faaliyetleri önemli bir araç olmuştur. Bu anlamda Romanya'da Türk-Tatar toplumunun kültürel bağlarının diri tutulması adına basında çıkan yazılarda, ayrıca Rus yayılcılığın etkilerin de önüne geçmeye ve milli şuurun canlı tutulmaya çalışıldığı gözlemlenir. 1888'de Dobruca'da başlayan ilk basın faaliyeti günümüze kadar Romanya'da devam etmektedir. Romanya'daki Türk-Tatar toplumunun basın hayatında önemli bir yeri olan ve ömrü kısa süren *Bora* dergisi ise 1938-1939 yıllarında yayımlanmıştır. Dobruca bölgesinde Silistre'de basımı yapılan on iki sayısıyla iki senelik yayın hayatına sahip bir dergidir. Türk ve Müslüman kimliği üzerine de yazıların yer almasıyla bölgede yayıncılık yapan diğer basın kuruluşlarının ve takip edenlerin dikkatini çeken dergi, kısa ömürlü olmasına rağmen merkeze uzak noktalara kadar ulaşmaya çalışmıştır. Bu amaçla sadece Balkanlarla kalmayıp Çin'den Endonezya'ya Uzakdoğu'dan Türkiye'ye İslam Dünyası'nın farklı yerlerinde olup bitenlerden haberler vermekte, oradaki gelişmeleri takip ederek okurlara aktarmakta ve İslam dininin fıkhi konularında halkı bilinçlendiren yazılar kaleme almaktadır. Türk-Tatar toplumunun bütünleştirici ve birleştirici unsurlarını gündeme getiren dergi, Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Romence ve Kırım Tatar lehçesinde olmak üzere kimi zaman üç kimi zaman da dört dilde makaleler yayımlamıştır. Mart 1938-Ağustos 1939 seneleri arasında çıkan sayılarda dini içerikli yazılar ön plandadır. Bu bağlamda çalışmamız, dergide öne çıkan İslam Dünyası'nı ilgilendiren ve buradaki Müslüman ahaliyi bilgilendiren yazıların değerlendirilmesi üzerine olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bora, Romanya, Türk, Tatar, Basın.

Abstract: Articles with Religious Content in Romanian Turkish-Tatar Press; The Case of Bora Magazine. Press and broadcasting activities have been an important tool for the preservation of Turkish and Muslim identity in the Balkans. In this sense, it is observed that in the articles published in the press in order to keep the cultural ties of the Turkish-Tatar community alive in Romania, it is also tried to prevent the effects of Russian expansionism and to keep the national consciousness alive. The first press activity that started in Dobrudja in 1888 continues in Romania until today. Bora (Viscolul) Magazine, which has an important place in the press life of the Turkish-Tatar community in Romania, was published in 1938-1939. It was published in Silistre in the Dobrudja region and had a two-year publication life with its twelve issues. The magazine, which attracted the attention of other press organizations and followers in the region with its articles on Turkishness and Muslim identity, tried to reach far from its center despite its short life. In this endeavor, it does not only focus on the Balkans, but also provides news about what is happening in different parts of the Islamic World from China to Indonesia, from the Far East to Turkey, follows the developments there and conveys them to the readers, and writes articles that raise public awareness on the jurisprudential issues of Islam. The magazine, which brings to the agenda the integrative and unifying elements of the Turkish-Tatar community, is sometimes in three and sometimes in four languages: Ottoman Turkish, Turkish, Romanian and Crimean Tatar dialect.

Keywords: Bora, Romania, Turkish, Tatar, Press.

Sandžak i Bošnjaci u Skopskom listu *Dođru Yol*

Sandžak and Bosniaks in the Skopje Dođru Yol newspaper

Prof. Dr. Redžep Škrijelj

Novi Pazar State University, Faculty of Philosophy

Özet: 1929'da "Altı Ocak Diktatörlüğü"nün ortaya çıkmasıyla 31 Ocak 1930'da "İslam Cemaati Kanunu" getirildi. Bunu, 26 Mayıs 1930'da "Reisul-Ulema Seçimi Kanunu" getirilmesi izledi. Yugoslavya Krallığı'nda birleşik, yeniden organize edilmiş İslam Dini Cemaatinin kurulmasına yol açılmıştır. Böylece Yugoslavya Krallığı topraklarında birleşik bir yüksek liderlik hakimiyeti, vakıf mülklerinin merkezli şekilde yönetileceği ve Reis-ül-ulema'nın Belgrad oturumlu olması kararlaştırıldı. Yayımlanan yasaların iki temel amacı vardı; Bosna Hersek'teki İslam Cemaatinin özerkliğini ortadan kaldırmak ve rejim yetkililerini İslam Cemaatinin başına getirmek. Emekli Reis Cemaludin Çauşević'in yerine Reisul-ulema konumuna Hafız İbrahim ef. Maglayliç atandı. Yeni yapılanmaya göre Cemaat Üsküp'teki Ulema Meclisi ve Saraybosna'daki Ulema Meclisi'nden oluşmaktadır. Müslümanların dini, sosyal ve siyasi hayatı, *Dođru Yol* - (Boşnakça: *Pravi Put*) gazetesinin iki dilli (Osmanlı Türkçesi ve Sırpça-Hırvatça) ("Üsküp'teki Ulema Meclisi bölgesindeki Cemaat İmamları Sözcüsü") şeklinde basılmasına neden olmuştur. Dört sayfadan oluşan gazetenin ilk sayısı 29 Ocak 1937'de yayımlandı. Her Cuma yayınlanan gazete "Güney Sırbistan"da (Sancağ, Kosova, Makedonya ve Karadağ toprakları) yaşayan Müslümanların toplumsal ve dini hayatıyla ilgilieniyordu. SM ve MÜK "Kliment Ohridski"de bulunan Devlet Arşivlerinde bulunan birkaç makale kopyası (yıl 1, no. 1-18 ve 21-36), Yugoslav Müslümanlarının dini ve kültürel yaşamına dair önemli rapolar içermektedir.

Anahtar Kelimeler: "Dođru yol" - "The True Path", Skopje, Sandžak, Bosniaks

Abstract: With the implementation of the “Sixth January Dictatorship” in 1929, the “Law on the Islamic Religious Community” was passed on January 31, 1930. It was followed by the “Law on the Election of Reisul-Ulema” on May 26, 1930, leading to the foundation of the unified, reorganized Islamic Religious Community in the Kingdom of Yugoslavia. It was given a unified supreme leadership and a unified administration of waqf properties on the territory of the Kingdom of Yugoslavia, as well as the reis-ul-ulema based in Belgrade. This formally legalized the religious unity of Muslims in the Kingdom, as the religious and waqf administration remained in the hands of the state authorities, that is, the Ministry of Religion in Belgrade. The religious, social and political life of Muslims was the motivation for the launching of a bilingual (Ottoman Turkish and Serbo-Croatian) edition of the newspaper “Doğru yol” - “Pravi put” - “True Path” - in Skopje. The newspaper’s first issue, on 4 pages, was published on January 29, 1937. The paper included issues of the religious and cultural life of the Muslims in “Southern Serbia” - Sandžak, Kosovo, Macedonia and Montenegro.

Keywords: “The True Path”, Skopje, Sandžak, Bosniaks, Kingdom of Yugoslavia.

Revista *Kultura Islame* tryezë e mendimit islamë

The magazine Kultura Islame table of the Islamic thought

Assist: Prof. Dr. Rexhep Suma

University of Prishtina, Faculty of Islamic Studies

Abstrakt: Revista "Kultura Islame", sikurse edhe revistat e tjera islame shqiptare pasqyruan realisht mendimin dhe frymën e popullit tonë penat e shquara të kohës shpalosën mendimet dhe zgjidhjet e tyre për problemet e shoqërisë shqiptare duke mbajtur ndezë dritën e vërtetë hyjnore. Revista kishte standarde shumë të larta, ishte një pasqyrë e vërtetë e vlerave të inteligjencës myslimane të asaj kohe krizash mendimesh e ideologjish. Revista paraqet një trashëgimi të pa çmuar e historisë së letrave islame në gjuhën shqipe. Ajo doli nga arkivat, për të arritur më lehtësisht në publik, për të dhënë kështu jo vetëm një grafik të mendjes dhe mjedisit shqiptar të disa dekadave më parë, por edhe për të ofruar një cikël të freskët shkrimesh filozofike, letrare, historike e fetare. Revista kultura islame me sukses përmbushi qëllimin dhe misionin qenësor ndaj lexuesve të saj dhe opinionit publik në Shqipëri dhe trojet e ndryshme shqiptare ku temat dhe artikujt që i trajtonte shtjellonte tema të edukimit, informimit dhe formimit të mendimit të shëndoshë islamë karshi situatës sociale që ndodhej shoqëria shqiptare. Në këtë punim do të trajtohet roli dhe impakti që luajti Revista në zhvillimin dhe formimin e mendimit islamë në Shqipëri dhe më gjerë.

Fjalë kyqe: vlera islame, mendim, kulturë, tolerancë, mjedis shqiptarë

Abstract: The magazine “Islamic Culture”, as well as other Albanian Islamic magazines, really reflected the thought and spirit of our people, the prominent writers of the time revealed their thoughts and solutions to the problems of the Albanian society, keeping the true divine light burning. The magazine had very high standards, it was a true reflection of the values of the Muslim intelligentsia of that time of crisis of thoughts and ideologies. The magazine presents a priceless legacy of the history of Islamic literature in the Albanian language. It came out of the archives, to reach the public more easily, to give not only a chart of the Albanian mind and environment of several decades ago, but also to offer a fresh cycle of philosophical, literary, historical and religious writings. Islamic culture magazine successfully fulfilled its purpose and essential mission towards its readers and the public opinion in Albania and the various Albanian territories where the topics and articles it covered elaborated on the topics of education, information and the formation of sound Islamic thought against the social situation that the society was in. Albanian. In this paper, the role and impact played by the Journal in the development and formation of Islamic thought in Albania and beyond will be addressed.

Keywords: Islamic values, thought, culture, tolerance, Albanian environment

Yarın ve Yeni Adım Gazetelerine Yansıyan Tartışmalar Bağlamında İskeçe Müftülüğü

Xanthi's mufti's office in the context of the discussions reflected in Yarın and Yeni Adım newspapers

Rıdvan Topçu

Marmara University, Faculty of Theology

Özet: *Yarın* gazetesinin yayınlandığı 1927-1930 yılları, Batı Trakya Müslüman Türk toplumu tarihi açısından son derece hareketli bir dönemi oluşturmaktadır. Bu dönemde muhafazakârların savunuculuğunu yapan *Yarın* gazetesi ile yenilikçilerin savunuculuğunu yapan *Yeni Adım* gazetesi arasında İskeçe Müftülüğü ve müftüleriyle ilgili birbirine zıt fikirler ortaya atılmıştır. Birinin tasvip ettiği müftüye diğeri şiddetle karşı çıkmış, hatta çok ağır ithamlarda bulunmuştur. Ancak *Yarın* gazetesinin ilk dönemlerde savunduğu, *Yeni Adım* gazetesinin ise olumsuz bir görüşe sahip olduğu müftü Şevki Babalaki hakkında sonraki dönemlerde *Yarın* gazetesinde aksi yönde yazılar yayınlandığı görülmüştür. İki yayın arasındaki fikir ayrılığının müftülük seçiminde de kendini gösterdiği ve uluslararası antlaşmaların ihlâl edilmesine zemin hazırlayan bir fonksiyon üstlendiği tespit edilmiştir. Bunların haricinde, müftülerin verdiği birtakım fetvalara da yayınlarda yer verilmiş ve eleştirilere konu olan hususlar incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yarın, Yeni Adım, müftülük, azınlık, muhafazakâr, yenilikçi, fetva

Abstract: The years 1927-1930, when the *Yarın* newspaper was published, constitute an extremely active period in the history of the Western Thrace Muslim Turkish community. During this period, conflicting ideas about the Mufti of Xanthi and its muftis were put forward between the *Yarın* newspaper, which defended the conservatives, and the *Yeni Adım* newspaper, which advocated the reformists. The mufti approved by one of them was strongly opposed by the other, and even made very serious accusations. However, it has been observed that in the following periods, contrary articles were published in *Yarın* newspaper about mufti Şevki Babalaki, whom the *Yarın* newspaper defended in the early periods and *Yeni Adım* newspaper had a negative opinion. It has been determined that the difference of opinion between the two publications also manifested itself in the election of mufti and played a role in preparing the ground for the violation of international agreements. Apart from these, some fatwas given by muftis were also included in the publications and the issues subject to criticism were tried to be examined.

Keywords: Yarın, Yeni Adım, Mufti's Office, Minority, Conservative, Reformist, Fatwa

İslam Düşüncesine Katkıları Bağlamında Bulgaristan Türk Basınında *Medeniyet* Gazetesi

Medeniyet newspaper in Bulgarian Turkish press in the context of its contribution to Islamic thought

Assist. Prof. Dr. Şabanali Ahmed

Trakya University, Balkan Research Institute

Özet: Osmanlı sonrası Bulgaristan Türk basını tarihinde ayrı bir yere sahip olan *Medeniyet* gazetesi Krallık döneminde 1933 ile 1944 yılları arasında yayın hayatını sürdüren ilmi, fikri ve edebi en önemli ve ilk akla gelen yayın organlarından biridir. Başmüftülüğün girişimi ile yayınlanmaya başlayan *Medeniyet* gazetesi değişik dönemlerde farklı baskı düzenine girmekle beraber toplamda 375 sayıya ulaşmıştır. Osmanlı Türkçesi ile yayımlanan gazete özellikle benimsediği dil ve içerdiği konular doğrultusunda Bulgaristan'da yaşamlarını sürdüren Türk-Müslümanların portresini ortaya koyacak niteliktedir. 1934 yılında Bulgaristan'da var olan bütün Türkçe yayınların durdurulmasına rağmen *Medeniyet* gazetesi bu yaptırıma tabii tutulmamış ve yayın hayatına 1944 yılına kadar devam etmiştir. Bu gelişme *Medeniyet* gazetesinin önemini ayrıca artırmaktadır. *Medeniyet* gazetesi yayın hayatında, eğitim öğretim dönemi olarak aynı dönemi kapsayan ve Bulgaristan Türklerinin medarı iftihar olan Medresetü'n-Nüvvab'la da yakından ilintilidir. Medresetü'n-Nüvvab mezunları gazetede köşe yazıları yazmışlar ve yazarlık yapanların *Medeniyet* gazetesi aracılığı ile görüşlerini ifade etmişlerdir. Gazete ilk dönemlerde İstilahat çalışmalarına katılanlara ve yenilikçi oluşuma karşı gayet katı bir tavır içerisinde olmuştur. Zamanla biraz daha müsamahalı davranmaya başlamıştır. Bu doğrultuda İslami ve ilmi tartışmaların gündem edildiği bir platform haline dönüşmüştür. Örneğin Gazali'nin hayatına ve İslami görüşlerine yer verilmiştir. Bu yaklaşım 25 sayı boyunca gündeme taşınmıştır. Bulgaristan'da var olan ve oluşmakta olan İslami düşüncenin ifade şeklini almıştır.

Anahtar Kelimeler: *Medeniyet* gazetesi, Bulgaristan, Türkçe basın, Gazali, İslam düşüncesi

Abstract: Medeniyet newspaper, which has a special place in the history of the post-Ottoman Turkish press in Bulgaria, is one of the most important and most important scientific, intellectual and literary media organs that continued its publication life between 1933 and 1944 during the Kingdom period. Medeniyet newspaper, which started to be published with the initiative of the Grand Mufti's Office, reached a total of 375 issues in total, although it went through different editions in different periods. The newspaper, which was published in Ottoman Turkish, was especially qualified to reveal the portrait of Turkish-Muslims living in Bulgaria, especially in terms of the language it adopted and the subjects it covered. In 1934, despite the suspension of all Turkish publications in Bulgaria, the newspaper Medeniyet was not subjected to this sanction and continued its publication until 1944. This development increases the importance of Medeniyet newspaper. In its publishing life, Medeniyet newspaper is closely related to Medresetün-Nüvvab, which covers the same period as the education period and is the pride of the Bulgarian Turks. The graduates of Medresetün-Nüvvab wrote columns in the newspaper and expressed their opinions through the newspaper. In the early period, the newspaper took a very strict stance against those who participated in the Istıllıhat studies and the innovative formation. Over time, it has become a little more tolerant. Accordingly, it has become a platform where Islamic and scientific discussions are on the agenda. For example, al-Ghazali's life and Islamic views were included. This approach was on the agenda for 25 issues. It has taken the form of expression of the existing and emerging Islamic thought in Bulgaria.

Keywords: Medeniyet newspaper, Bulgaria, Turkish press, Ghazali, Islamic thought

Osman Seyfullah (Keskiöđlu)'nun Medeniyet Gazetesindeki Hadis Yorumları

Hadith interpretations of Osman Seyfullah (Keskiöđlu) in Medeniyet newspaper

Dr. Selime Veysal Hasanova

Higher Islamic Institute - Sofia

Özet: Din-i İslâm Müdafileri Cemiyeti'nin yayın organı olan *Medeniyet* gazetesi 19 Ağustos 1933 yılında Filibe'de, 07 Mayıs 1934 tarihinden itibaren de Sofya'da neşredilmeye başlamıştır. Gazete yayın hayatını yaklaşık 10 yıl gibi oldukça uzun bir zaman diliminde Osmanlıca olarak sürdürmüş ve 1944'de yapılan sosyalist devrimine kadar yegane Türk gazetesi olarak kalmıştır. Haftada bir defa neşredilen dinî, ilmî ve içtimâî müstakil Müslüman gazetesidir. *Medeniyet* gazetesindeki hadis yorumları Bulgaristan topraklarında doğup büyümüş ve döneminin önemli medreselerinden biri olan Medresetü'n-Nüvvab'ta hem öğrencilik hem de hocalık yapmış olan Osman Seyfullah tarafından kaleme alınmıştır. Kendisi daha sonraki yıllarda Türkiye'ye göç etmiş ve Keskiöđlu soyadını almıştır. Bu çalışmamızda merhum Osman Keskiöđlu'nun *Medeniyet* gazetesinde yer alan hadis eksenli makalelerinin tanıtımı ve değerlendirmesini yapacağız. Osman Keskiöđlu'nun kaleme aldığı hadis makaleleri Mısır'daki eğitimi sonrasına aittir. Mısır'dan döndükten sonra Medresetü'n-Nüvvab'ta hocalık görevini üstlenmiştir. Bu tarihten itibaren de *Medeniyet* gazetesinde bazı makaleleri yayımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medeniyet Gazetesi, Osman Seyfullah (Keskiöđlu), Bulgaristan, Hadis

Abstract: *Medeniyet* newspaper, the publication of the Defenders of Islam Society, began its publication in Plovdiv on August 19, 1933, and from May 7, 1934, it started to be published in Sofia. The newspaper maintained its publication life in Ottoman Turkish for a relatively long period of about 10 years and remained the only Turkish newspaper until the socialist revolution in 1944. Published weekly, it served as an independent Muslim newspaper covering religious, scientific, and social topics. The hadith interpretations in the *Medeniyet* were written by Osman Seyfullah, who was born and raised in Bulgaria and both studied and taught at one of the important madrasas of his time, Medresetü'n-Nüvvab. He later migrated to Turkey and took the surname Keskiöğlü. In this study, we will introduce and evaluate the hadith-centered articles of the late Osman Keskiöğlü in the *Medeniyet* newspaper. The hadith articles written by Osman Keskiöğlü belong to the period after his education in Egypt. After returning from Egypt, he took up the teaching position at Medresetü'n-Nüvvab. From this date onwards, some of his articles were published in the *Medeniyet*.

Keywords: Medeniyet newspaper, Osman Seyfullah (Keskiöğlü), Bulgaria, Hadith

Hilafetin “Yarın”ı: Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi’nin *Yarın* Gazetesinde Yayınlanan Hilafete Dair Görüşleri

*“Tomorrow” of the caliphate: Sheikh al-Islam Mustafa Sabri Efendi’s opinions on
the caliphate published in Yarın newspaper*

Şükrü Çeşme

Trakya University, Ipsala Vocational College

Özet: Son dönem Osmanlı Şeyhülislamlarından Mustafa Sabri Efendi (1869-1954), Milli Mücadele karşıtlığı nedeniyle Cumhuriyet’in ilanından sonra Yüzellilikler olarak anılan sürgün listesine alınarak vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Ancak bunun öncesinde 1922 yılında ülkeyi zaten terk etmiş olan Mustafa Sabri Efendi, Mısır, Hicaz, Romanya ve Lübnan’ın yanı sıra sürgün hayatının önemli bir kısmını Batı Trakya’da geçirmiştir. Geçmişte üstlendiği bürokratik ve siyasi görevlerinden başka aynı zamanda mücadeleci bir ilim adamı olan Mustafa Sabri Efendi, bazı tarihçilere göre Avrupa devleti sayılan Osmanlı’nın bir Şeyhülislam’ı olarak Balkan/Rumeli coğrafyasında yer alan İskeçe ve Gümölcine’de çıkardığı *Yarın* gazetesinde (1927-1930), İslam Dünyasında ve özellikle Türkiye’de yaşanan Batılılaşma yolundaki gelişmelere dair eleştiri ve görüşlerini keskin ifadelerle açıkça dile getirmiştir. Gazete yazılarında özellikle hilafet meselesine özel önem veren Şeyhülislam, “İslam’da İmamet-i Kübra yani Hilafet-i Muazzama-i İslamiye” başlığıyla uzun bir yazı dizisi halinde kaleme aldığı yazılarında hilafetin mahiyeti, siyasi yönleri ve fıkhi/hukuki temellerine dair önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Şeyhülislam’ın, hilafetin kaldırılmasından kısa süre sonra sığınağına ortaya koyduğu ilmi görüş ve değerlendirmelerinin, yürürlükten kaldırılışının üzerinden tam yüz yıl geçmiş olmasına rağmen hilafet kurumuyla ilgili günümüzde hala canlılığını koruyan ve devam eden tartışmalara önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hilafet, siyaset, hukuk, Yarın, Mustafa Sabri

Abstract: Mustafa Sabri Efendi (1869-1954), one of the last Ottoman Sheikhu-lis-lams, was stripped of his citizenship after the proclamation of the Republic due to his opposition to the War of Independence and placed on the exile list known as the “Yüzellilikler”. However, Mustafa Sabri Efendi, who had already left the country in 1922, spent a significant part of his exile life in Western Thrace in addition to Egypt, Hejaz, Romania and Lebanon. Mustafa Sabri Efendi, who was a struggling scholar in addition to his bureaucratic and political duties in the past, openly expressed his criticisms and opinions about the path of Westernization developments in the Islamic World and especially in Turkey in his newspaper “Yarın” (1927-1930), which he published in Xanthi and Komotini in the Balkan/Rumelia geography as a Sheikhu-lis-lam of the Ottoman State, which was considered a European state according to some historians. Sheikhu-lis-lam paid particular attention to the issue of the caliphate in his newspaper articles, and made important evaluations on the nature of the caliphate, its political aspects and jurisprudential/legal foundations in a long series of articles titled “Imamat-i Kübra in Islam, i.e. Hilafet-i Muazzama-i Islamiye”. Even though a century has passed since the caliphate was abolished, it is thought that scholarly opinions and assessments of Sheikhu-lis-lam, which he presented in the heat of the moment soon after the abolition of the caliphate, would significantly contribute to the continuing discussions about the institution of the caliphate.

Keywords: Caliphate, Politics, Law, Tomorrow, Mustafa Sabri

Bulgaristan Krallık Döneminde (1908-1944) Türk Azınlığının Maarifle İlgili Sorunlarının Dönemin Gazetelerine Yansımaları: *Rehber* Gazetesi Örneği

Reflections of the problems related to education of the Turkish minority during the kingdom of Bulgaria period (1908-1944) in the newspapers of the period “Rehber newspaper example”

Seyithan Altaş

Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Education

Özet: Krallık döneminde (1908-1944) Bulgaristan'da eğitim sisteminin başlıca sorunları arasında ekonomik zorluklar, Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan eğitim yapılarının yetersizliği, etnik ve dini çeşitlilik sorunları, eğitim hizmetlerinin bölgeler arasında dengesiz dağılımı ve niteliksiz öğretmenlerin varlığı sayılabilir. Bu dönemde Türk azınlığının maarifle ilgili sorunları, o dönemin gazetelerine yansımıştır. Tarih araştırmaları ve gazete arşivleri, Bulgaristan Krallığı dönemindeki Türk azınlığının yaşadığı zorlukları ve mücadeleleri daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. *Rehber* gazetesi, bu önemli dönemin belgelenmesinde kıymetli bir kaynaktır. Bu dönemde Türk azınlığının eğitim hakkı, dil ve kültürel kimliği gibi konular, *Rehber* gazetesi aracılığıyla kamuoyuna yansımış ve tartışılmıştır. Gazetenin yayın hedefleri arasında eğitim sisteminin eleştirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması, öğretmen ve öğrencilerin sorunlarına çözüm bulunması yer almaktadır. *Rehber* gazetesi, okuyuculara eğitim hakkında kılavuzluk etmeyi ve eğitim reformlarının desteklenmesini sağlamayı amaçlamıştır. Eğitim problemlerini gündeme getirerek reform yapılması, öğretmen yetiştirme yöntemleri, ders kitapları ve okul müfredatı gibi konular üzerinde de durmuştur. Ancak, *Rehber* gazetesi dönemin baskı ve sansür politikalarının etkisi altında kalmıştır. İçeriği zaman zaman sansürlenmiş ve belirli konuların tartışılması engellenmiştir. Bu durum, gazetenin eğitim sorunlarına ilişkin eleştirilerini sınırlamış ve etkisini azaltmıştır. Bu çalışmada, Bulgaristan Krallığı döneminde eğitim sistemiyle ilgili sorunlar *Rehber* gazetesi temel alınmış ve çözüm arayışlarına katkıda bulunulmuştur. Ancak, baskı ve sansür politikaları da gazetenin etkisini sınırlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Rehber, Maarif, Muallim, Mektep, Kongre, Bulgaristan

Abstract: The main problems of the education system in Bulgaria during the Kingdom period (1908-1944) include economic difficulties, inadequacy of educational structures inherited from the Ottoman Empire, problems of ethnic and religious diversity, unbalanced distribution of educational services among regions and the presence of unqualified teachers. During this period, the problems of the Turkish minority regarding education were reflected in the newspapers of that period. Historical research and newspaper archives help us better understand the difficulties and struggles of the Turkish minority during the Kingdom of Bulgaria. The Rehber newspaper is a valuable source in documenting this important period. During this period, issues such as the Turkish minority's right to education, language and cultural identity were reflected and discussed in public through the Rehber newspaper. The newspaper's publication goals include criticizing the education system, improving the quality of education, and finding solutions to the problems of teachers and students. Rehber newspaper aims to guide its readers on education and support education reforms. He also touched upon issues such as reform, teacher training methods, textbooks and school curricula by bringing education problems to the agenda. However, Rehber newspaper was under the influence of the oppression and censorship policies of the period. Its content was occasionally censored and discussion of certain topics was prevented. This situation limited the newspaper's criticism of educational problems and reduced its impact. In this study, the problems related to the education system during the Kingdom of Bulgaria were based on the Rehber newspaper and contributed to the search for solutions. However, repression and censorship policies also limited the newspaper's influence.

Keywords: Guide, Education, Teacher, School, Congress, Bulgaria

Recepcija vjerskih reformi u Turskoj među bošnjačkom tradicionalnom ulemom okupljenom oko časopisa *Hikjmet* (1929-1936)

Bosniak Traditionalist Ulamas' Views on Islamic Religious Reforms in Turkey Expressed in Journal Hikjmet (1929-1936)

Dr. Sumeja Ljevaković-Subašić

Institute for the Islamic Traditions of Bosniaks, Sarajevo

Sažetak: Povlačenje Osmanskog carstva i dolazak Austro-Ugarskog carstva u Bosnu i Hercegovinu krajem 19. stoljeća koincidirao je s pojavom islamskih reformskih pokreta u drugim muslimanskim društvima kao dio njihovih odgovora na evropsku imperijalnu ekspanziju i izazove zapadne modernosti. Bošnjačka ulema pažljivo je pratila ova kretanja i ideje koje su ubrzo počele širiti svoj utjecaj i na islamsku misao u Bosni i Hercegovini. Tako se među Bošnjacima, krajem 19. i u prvoj polovini 20. stoljeća, pored tradicionalne uleme, po prvi put javlja muslimanska svjetovna inteligencija koja je školovana u austrougarskim školama i na Zapadu te reformatorska ulema među bošnjačkom vjerskom inteligencijom koja je stavove o vjerskoj reformi u Bosni i Hercegovini crpila iz članaka reformatorske muslimanske inteligencije sa Istoka, naročito Turske i Egipta. Kako su jačale reformatorske struje među Bošnjacima, tradicionalna ulema imala je sve više izazova u objavljivanju svojih stavova i mišljenja na stranicama pojedinih islamskih časopisa u Bosni i Hercegovini, Ibrahim Hakki Čokić, muftija u Tuzli, odlučio je pokrenuti časopis *Hikjmet*. Ovaj časopis je izlazio od 1929. do 1936. godine. Kao dio svoje agende, časopis *Hikjmet* redovno je objavljivao izvještaje i komentare o različitim događajima u islamskim društvima. Većina tih izvještaja, informacija i komentara objavljena je s ciljem legitimiranja stavova tradicionalne uleme i kritikovanje reformističkog i modernističkog razumijevanja islama. Posebno mjesto među izvještajima zauzimali su izvještaji o vjerskim reformama koje su usvojene u Turskoj. Ovaj rad ima za cilj analizirati kako je tradicionalna bošnjačka ulema okupljena oko časopisa *Hikjmeta* gledala na vjerske reforme u Turskoj, a posebno na reforme u načinu odijevanja, prijevod Kur'ana na Turski, ukidanje vjerskih obrazovnih ustanova, prevođenje riječi Allah, itd.

Ključne riječi: Hikjmet, vjerske reforme, Turska, kemalizam

Abstract: The transition in rule from Ottoman Empire to Austro-Hungarian Empire over Bosnia and Herzegovina in the late 19th century coincided with the emergence of Islamic reform movements in other Muslim societies as part of their responses to the challenges of Western modernity. Bosniak *Ulamas* were carefully monitoring these movements and ideas which soon influenced Islamic thought in Bosnia and Herzegovina. Over the years religious reformist *Ulamas* were emerging along with Bosniak traditionalist *Ulamas* who were in decline. As traditionalist *Ulamas* had more and more challenges in publishing their views and opinions on the pages of certain Bosnian Islamic journals, Ibrahim Hakki Ćokić decided to launch journal *Hikjmet*. This journal was published from 1929 to 1936. As part of their agenda, journal *Hikjmet* published numerous reports and comments on different events in the Islamic societies. Most of those reports, information and comments were published with the aim of legitimizing traditionalist *Ulamas*' views and criticizing the reformist and modernist understanding of Islam. Reforms which took place in Turkey were specifically analyzed. This paper aims at investigating how Bosniak traditionalist *Ulamas* gathered around *Hikjmet* saw Islamic religious reforms in Turkey, particularly the reforms of mode of dress, Islamic law reforms, translations of Qur'an, Islamic educational reforms etc.

Keywords: Hikjmet, religious reforms, Turkey, Kemalism

Kontributi i revistës *Zani i Naltë* në interpretimin e Kuranit

The contribution of the Zani i Nalte magazine to the interpretation of the Quran

Dr. Valmire Batatina Krasniqi

Hasan Prishtina University, Faculty of Islamic Studies

Abstrakt: Nga perspektiva historike, Revista *Zani i Naltë* paraqet fillimin e një epoke të artë të publicistikës islame në shqip. Kjo revistë e themeluar në tetor të vitit 1923 si një version më i avancuar në aspektin teknik dhe përmbajtësor shërbeu si tribunë dhe revistë fetare mujore që merrej me fushën e teologjisë islame, si legjislacionin islam, tefsir, hadith, si dhe me shkencat shoqërore, si sociologji, filozofi, moral, psikologji, histori, literaturë kombëtare ku dhe shpaloseshin njohuritë e personaliteteve akademike nga Shqipëria, Kosova, Maqedonia dhe viset e tjera shqiptare. Si e këtillë, kjo revistë do të hasë në sfida e vështirësi të ndryshme, mirëpo të marra në konsideratë nga themeluesit dhe redaksia që në fillim. Në këtë kontekst, ky punim mëton të hedh dritë mbi rolin që ka luajtur revista *Zani i Naltë* në interpretimin e drejtë të Kuranit. Për të arritur deri te ky qëllim, në këtë punim trajtohen tri çështje me rëndësi: motivet, autorët dhe tematikat e trajtuara në këtë revistë, duke u mbështetur në burimet e botuara arkivore të revistës që nga viti 1923-39. Punimi në fjalë do të sjell panoramë të plotë të këtij kontributi jo vetëm në aspektin historik, por edhe në ndihmesën për formësimin e shkencës së Tefsirit, për të mos lënë më pas patriotizmin dhe kontributin kombëtar.

Fjalët kyçe: Kuran, Zani i Naltë, Shqiptar, Tefsir.

Abstract: From a historical perspective, the *Zani i Naltë* magazine represents the beginning of a golden era of Islamic journalism in Albanian. Established in October 1923 as a more advanced version in both technical and substantive aspects, this magazine served as a monthly religious tribunal and periodical that engaged with the field of Islamic theology. It covered Islamic legislation, tafsir (exegesis), hadith, as well as social sciences such as sociology, philosophy, morality, psychology, history, and national literature. The magazine showcased the knowledge of academic personalities from Albania, Kosovo, Macedonia, and other Albanian regions. As such, this magazine faced various challenges and difficulties, but these were taken into consideration by the founders and the editorial team from the beginning. In this context, this paper aims to shed light on the role played by the *Zani i Naltë* magazine in the accurate interpretation of the Quran. To achieve this goal, the paper addresses three important issues: the motives, authors, and themes covered in this magazine, relying on archival sources published by the magazine from 1923 to 1939. The paper will provide a comprehensive overview of this contribution not only from a historical perspective but also in aiding the formation of the science of Tafsir, ensuring that patriotism and national contribution are not overlooked.

Keywords: Quran, Zani i Naltë, Albanian, Tafsir.

İki Dünya Savaşı Arası Bulgaristan Türk Basınında Müslüman Düşüncesine Dair Genel Çerçeve

*A general framework of Muslim thought in the Bulgarian Turkish press between
the two world wars*

Vedat S. Ahmed

Supreme Islamic Council of the Muslim Denomination of Bulgaria

Özet: İnsanlık tarihinin son dört asrında basılı yayınların ve bu bağlamda süreli yayınların toplumsal gelişmeler üzerinde büyük etkisi şüphe götürmeyen bir hakikattir. Takriben iki asır önce İslâm dünyasında da neşredilmeye başlayan gazete ve dergiler günden güne toplum üzerindeki tesirini artırmış ve bunun sonuçları fikrî düzeyde kalmayıp fiilî değişimlere sebep olmuştur. Bulgaristan toprakları daha Osmanlı döneminde Türk basınıyla tanışmıştır. Bu arada yaşanan Rus-Türk Harbi sonrasında Rumeli haritası yeniden çizilmiştir. Bunun neticesinde Bulgaristan sınırlarında kalan ve büyük bir yekün oluşturan Müslüman ve Türk topluluğu, dertlerini dile getirmek, haklarını savunmak ve toplumsal gelişmelere katkı sağlamak amacıyla 1880 yılından itibaren Türkçe süreli yayınları önemsemiştir. Bu alanda çok zor şartlarda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çabaların ürünü olarak 145 yıllık Bulgaristan tarihinde 200 dolayında Türkçe dergi ve gazete yayınlanmıştır. Bunların 50 kadarı İki Dünya Savaşı arasındaki dönemde basılmıştır. 1919-1944 yılları arasındaki çeyrek asırlık dönem, Bulgaristan Müslümanları arasında önemli ictimâî değişimlerin yaşandığı bir zaman dilimidir. Bu dönemde Müslüman düşüncesi bakımından Bulgaristan Türkleri arasında farklı ihtilâfların yaşandığı, fikrî tartışmaların yapıldığı ve bunun devamında akımların belirmeye başladığı görülmektedir. Bu olayların süreli yayınlara nasıl yansındığını genel bir çerçeve içerisinde ele alıp ortaya koymak için o dönemde Bulgaristan'da basılan dergi ve gazetelerin genel çizgisi ve farklı yaklaşımları temsil eden belli başlı yayınların içeriği konusunda birincil kaynaklar üzerinde inceleme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Türk Basını, Müslüman Düşüncesi, Fikrî Eğilimler

Abstract: It is a fact that there is no doubt that printed publications and, in this context, periodicals have had a great impact on social developments in the last four centuries of human history. Newspapers and magazines, which began to be published in the Islamic world approximately two centuries ago, increased their influence on society day by day, and the results of this did not remain at the intellectual level, but caused actual changes. The territory of Bulgaria has been acquainted with the Turkish press since the Ottoman period. Meanwhile, after the Russian-Turkish War, the map of Rumelia was redrawn. As a result, the Muslim and Turkish community that remained on the borders of Bulgaria and formed a large community attached importance to Turkish periodicals since 1880 in order to express their problems, defend their rights and contribute to social developments. Important studies have been carried out in this field under very difficult conditions. As a result of these efforts, around 200 Turkish magazines and newspapers have been published in the 145-year history of Bulgaria. About 50 of these were printed in the period between the two World Wars. The quarter-century period between 1919 and 1944 was a period of significant social changes among Bulgarian Muslims. In this period, it is seen that there were different disagreements among the Bulgarian Turks in terms of Muslim thought, intellectual discussions took place, and subsequently, currents began to emerge. In order to consider and reveal how these events are reflected in periodicals within a general framework, an examination will be made on primary sources regarding the general line of magazines and newspapers published in Bulgaria at that time and the content of certain publications representing different approaches.

Keywords: Bulgaria, Turkish Press, Muslim Thought, Intellectual Currents

BALKAN PERIODICALS

BSF | BALKAN STUDIES FOUNDATION

ABDULFETTAH RAUF RESEARCH CENTER